

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Urša Skoberne

**VSEBINSKA PRIMERNOST RITMIČNO-DUHOVNIH
PESMI ZA LITURGIČNO RABO**

Diplomska naloga

(pri dvopredmetnem študiju)

mentor: doc. dr. Aleksander Bjelčevič

somentor: izr. prof. dr. Slavko Krajnc

Ljubljana, januar 2010

Hvala ...

... mentorju Aleksandru za zaupanje in vso pomoč.
... somentorju Slavku za posredovano teološko znanje in čas, vložen v pregledovanje.
... staršema za nenehno spraševanje, kdaj bom diplomirala.
... vsem, ki pojejo, »dokler se srce ne ustavi«¹.
... Bogu za vse.

¹ Vlado Kreslin, Dokler se srce ne ustavi (Kreslin, Vlado: *Cesta*. Ljubljana: Založba Kreslin, 2007.).

Kazalo

Kazalo.....	3
1 Povzetek	4
2 Abstract	5
3 Uvod	6
4 Metode dela in nekatera pojasnila.....	7
5 Predstavitev pesmaric.....	9
5.1 Vsi zapojmo Gospodu	9
5.2 Med nami je On!	9
5.3 Gospod, saj veš	10
5.4 Pesem vesela	10
6 Sestava maše	11
6.1 Proprium Missae (mašni proprij)	12
6.2 Ordinarium Missae (mašni ordinarij).....	12
6.3 Zaporedje glasbenih sestavin svete maše	12
7 Proprium Missae	13
7.1 Introitus ali vstopni spev	13
7.1.1 Pesmi glede na cerkveno leto	19
Adventni čas	19
Božični čas	21
Postni čas.....	24
Velikonočni čas	28
7.2 Responsorium graduale, Tractus in Sequentia ali spevi med berili	30
7.3 Aleluja	40
7.4 Offertorium ali darovanjski spev.....	43
7.5 Communio ali obhajilni spev	48
7.6 Ite missa est ali pojdite v miru	53
8 Ordinarium Missae	57
8.1 Kyrie ali Gospod, usmili se	57
8.2 Gloria ali slava	59
8.3 Credo ali vera	62
8.4 Sanctus ali svet.....	63
8.5 Agnus Dei ali Jagnje Božje	65
9 Ugotovitve	67
10 Sklep.....	69
11 Slovarček	69
11.1 Razlaga kratic	73
12 Viri in literatura.....	74
12.1 Pesmarice	75

1 Povzetek

Diplomska naloga je sad mojih izkušenj, mojega znanja in mojih razmišljanj o ritmično-duhovnih pesmih, ki jih prepevamo med sveto mašo.

Želela sem poudariti, da za potrebe svete maše vsebinsko niso primerne vse pesmi, ki jih najdemo v pesmaricah ritmično-duhovnih pesmi in drugod (na listih, ki krožijo med cerkvenimi zbori po Sloveniji, na zgoščenkah ipd.). Izbrala sem si štiri pesmarice ritmično-duhovnih pesmi in glede na vsebinske zahteve svete maše (predvsem po dokumentu Splošna ureditev Rimskega misala in različnih liturgik) napisala nekakšne vsebinske kriterije za vsako glasbeno sestavino svete maše posebej, ki naj bodo zborovodju v pomoč pri izboru pesmi za sveto mašo. Te kriterije sem ponazorila še z nekaterimi primeri pesmi iz štirih izbranih pesmaricah in na ta način želela nakazati, v katero smer naj zborovodje razmišljajo pri izboru pesmi, vsebinsko primernih za sveto mašo. Diplomska naloga je razdeljena na poglavja, katerih vsako obsega najprej teoretičen del, nato sledijo teze, ki se zaključijo še z nekaj konkretnimi zgledi (pesmi). Na koncu sem napisala še nekaj ugotovitev, do katerih sem prišla preko vseh prebranih in prepetih ritmično-duhovnih pesmih, ter slovarček nekaterih pojmov, ki naj bodo v pomoč pri t. i. verskem izrazoslovju.

Ključne besede: ritmično-duhovne pesmi, vsebinska primernost, sveta maša.

2 Abstract

The diploma thesis at hand is a result of my experiences, my knowledge and my thoughts on the subject of rhythmically – spiritual songs which are sung during the Mass.

In my work I tried to stress that not all songs found in hymnals and on sheets of paper circulating the churches meet the needs of the Mass content wise. I selected four hymnbooks containing rhythmically – spiritual songs and subsequently wrote content criteria based on content requirements (using General Instruction of the Roman Missal as well as other liturgies as the basic guideline) for each musical part of the Mass. These criteria should be of some help to the choirmaster/priest when choosing hymns for the service. For better understanding of my findings I exemplified the criteria with the use of certain hymns found in the four hymnbooks I mentioned beforehand.

The diploma thesis is divided in chapters. Each chapter begins with a theoretical part, which is then followed by a thesis and ends with a few examples (songs). I wanted to conclude my diploma thesis with some findings which I have come across singing and reading many rhythmically-spiritual songs. I also provided the reader with a glossary of certain concepts that should be of some help with religious terminology. The diploma thesis is written from a point of view of a layperson and foremost to be of aid to choirmasters.

Key words: rhythmically – spiritual songs, content requirements, Holy Mass.

3 Uvod

Pesem je bila že od nekdanj del človeka. Spremljala ga je ob delu, ob velikih življenjskih prelomnicah ter ob obredih. V svoji diplomski nalogi sem se osredotočila na t. i. ritmično-duhovno glasbo, saj je vedno bolj prisotna tako v svetovnem kot tudi v slovenskem prostoru.

Pod imenom ritmično-duhovna glasba imam v mislih pesmi s katoliško vsebino, ki pa so napisane v bolj modernih ritmih, za glasbeno spremljavo pa ponavadi nimajo orgel (kot tradicionalno cerkveno zborovsko petje), temveč kitaro, flavte, violine, tolkala ipd.

Vedno več je otroških in mladinskih zborov, ki prepevajo ritmično-duhovne pesmi, vedno več je avtorjev ritmično-duhovne glasbe in število ritmično-duhovnih pesmi hitro narašča.

V takem številu najdemo zelo raznolike pesmi, vsebinsko vezane na vero, Boga, praznike, svetnike, skrivnosti vere, iskanje Boga, sodobni svet, spraševanje vesti, na mlade, ki se vsak dan spopadajo z novimi vprašanji in izzivi.

Niso pa vse pesmi primerne za vsako priložnost. V svoji diplomski nalogi se bom zato osredotočila na vsebinske zahteve ritmično-duhovne pesmi za potrebe bogoslužja, zlasti svete maše. Sveta maša ali evharistija je za kristjane svet trenutek, ko se verniki skupaj spominjamo Jezusove pashalne večerje in daritve na križu. Obenem smo priče skrivnosti, ko se kruh in vino spremenita v Jezusovo telo in kri. Ta obred svete maše spremlja tudi petje, ki pa je glede na del svete maše vsebinsko nekoliko omejeno. Zato sem se v svoji diplomski nalogi ukvarjala predvsem z dvema vprašanjema, in sicer 1) kateri mašni spevi oziroma katere glasbene sestavine maše se smejo nadomeščati z drugimi pesmimi in 2) katere ritmično-duhovne pesmi so primerno nadomestilo. Ker vsako nedeljo, za praznike ter posebne priložnosti obiskujem sveto mašo, sem videla, slišala in prepela že mnogo pesmi. Ko sem začela peti bolj ozaveščeno in sem začela poslušati besedila, se mi je zdelo, da je veliko pesmi povsem neprimernih za sveto mašo. Ali so polne nekih vzvišenih besed, za katere najbrž nihče ne ve pravega, natančnega pomena, ali so pesmi lepe, ampak vsebinsko prazne, ali pa so pomanjkljive že z vidika slovenske skladnje. Pesmi teh treh vrst gotovo ne sodijo med sveto mašo, lahko se kvečjemu pojejo na kakšnih skupnih srečanjih, taborih ipd.

Zato sem poskušala s pričujočo nalogo narediti nekaj konkretnega in predvsem koristnega: podati nekaj vsebinskih kriterijev (z vidika vsebine), ki bi bili v pomoč vsem zborovodjem pri izbiri ritmično-duhovnih pesmi za potrebe svete maše. Tem kriterijem sem dodala še zglede iz štirih izbranih pesmaric, kot primere pesmi, ki so primerne za sveto mašo. Želim si, da bi ta naloga pomagala zborovodjem pri izboru in izbiri pesmi za petje pri sveti

maši, ki je, za nas kristjane, vse ena velika molitev, prošnja in zahvala. In saj veste – kdor poje, dvakrat moli.

4 Metode dela in nekatera pojasnila

Diplomska naloga temelji na osebnih izkušnjah, srečanjih z ritmično-duhovnimi pesmimi ter razmišljanju in védenju o njih. Predvsem pa na prebiranju in izbiranju pesmi, vrednotenju njihovih vsebin in povezovanju z vsebino bogoslužja, svete maše.

Pri strukturi naloge sem upoštevala zanimivo razpravo Slavka Krajnca, v kateri na sistematičen način obravnava glasbene sestavine svete maše in njihovo vlogo v posameznem liturgičnem trenutku obhajanja, tako da sem opis vseh mašnih spevov v celoti povzela po njem.²

Ker nisem teologinja, sem diplomsko nalogo napisala predvsem z vidika vsebine pesmi in svojega poznavanja vere, ki temelji tudi na osebnih izkušnjah. Naloga je napisana preprosto, saj se ne ustavljam ob verskih skrivnostih ali cerkvenih dogmah, ampak jih upoštevam take, kot so.

Za reprezentativen vzorec pesmi, ki se jih prepeva po župnijah, nisem naredila nobene empirične raziskave, ampak sem jih vzela iz prakse. Od svojega prvega razreda obiskujem cerkveni zbor. Najprej sem vrsto let pela v otroškem zboru, nato pa v mladinskem. Štiri leta sem pela v zboru MPP (Mladost, pesem, prijateljstvo), ki še danes vsako sredo poje pri študentski maši v cerkvi Marijinega oznanjenja – Tromostovje v Ljubljani. Zdaj pojem v mladinskem cerkvenem zboru v župniji Srednja vas v Bohinju. Prav tako sem bila na različnih prireditvah, srečanjih in taborih, kjer sem se srečala z ritmično-duhovno glasbo. Sem tudi avtorica nekaterih ritmično-duhovnih pesmi, ki sem jih napisala priložnostno ali v sodelovanju s frančiškani, s katerimi smo določene pesmi posneli tudi na nekaj zgoščenk.

Mnogi precej problematizirajo pojem ritmično-duhovne glasbe³, sama pa sem se odločila, da temu ne bom dajala poudarka, zato uporabljam za to zvrst (katoliška, moderna pesem) pesmi pojem ritmično-duhovna glasba.

² Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

Slavko Krajnc, *Duhovni in liturgični pomen glasbenih sestavin svete maše*. Predavanje, dostopno na spletni strani Teološke fakultete v Ljubljani.

³ prim. Janez Rus, *Musica Sacra Contemporanea Popularis : Diplomsko naloga*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo, 2004.

Ker je ritmično-duhovnih pesmi zelo veliko, naj bo to v pesmaricah ali kar tako na listih, ki krožijo med pevci in pevskimi zbori po Sloveniji, sem imela kar nekaj težav z izborom. Odločila sem se za štiri pesmarice, ki so najbolj razširjene po Sloveniji.

Pesmi, ki jih bom navedla kot primer, so moj osebni izbor, narejen na podlagi primernosti uporabe za mašo. Seveda pa to niso edine primerne pesmi za sodelovanje pri maši. Za tiste pesmi, ki sem jih opredelila kot neprimerne za potrebe svete maše, še ne pomeni, da so slabe, ampak le to, da so primerne za druge priložnosti, kot so skupinske molitve, srečanja, tabori ... Primere pesmi sem izpisala v celoti in jih vsebinsko analizirala. Poleg naslova sem v oklepaju napisala avtorja oziroma izvajalca (posameznik, skupina) pesmi. Kjer oklepaja ni, pomeni, da v pesmaricah nisem našla podatkov o avtorju. Pod naslovom analizirane pesmi sem označila, na katerih straneh v posameznih pesmaricah lahko najdemo pesem. Pesmi so vse dobesedno citirane, popravila sem le nekatere pravopisne napake (z izjemo rabe velike in male začetnice predvsem pri poimenovanjih za Boga). Pri tem bi še poudarila, da sem v besedilu diplomske naloge besedo »Božji« in njene oblike dosledno pisala z veliko. Slovenski pravopis sicer pripisuje pridevniku »božji« z malo začetnico, v uvodu v Sveto pismo (slovenski standardni prevod 1997) pa je velika začetnica pri pridevniku »Božji« takole utemeljena: »Razlogi za to so svetopisemsko-teološke in jezikovno-pravopisne narave. Svetopisemski Bog je živa oseba, stvarnik neba in zemlje, Sveti Izraelov, edini resnični. S pridevnikom »Božji« prevajamo hebrejski roditelj Boga, ki skoraj izključno in nadvse jasno izraža svojilnost. /.../ Tudi s pravopisnega stališča je logično, da Božji v svojilnem pomenu pišemo z veliko začetnico, sicer bi bil to edini primer, da se svojilni pridevnik iz lastnega imena piše z malo. To nam je potrdila tudi pravopisna komisija pri SAZU v odgovoru z dne 5. marca 1984: 'Glede pridevnika Božji je komisija menila, da se Božji piše z veliko začetnico, kadar gre za individualno svojino (tako je tudi v slovnici).'

Moja želja je, da bi vsi, ki pojemo ritmično-duhovne pesmi, na vsebino le-teh gledali kritično, premislili, o čem pesem dejansko govori in kaj nam želi sporočiti, ne pa da bi peli avtomatično vse, kar nam pride pod roke.

⁴ *Sveto pismo Stare in Nove zaveze: Slovenski standardni prevod*, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 1997, 19.

5 Predstavitev pesmaric

5.1 Vsi zapojmo Gospodu⁵

Izbor pesmi je v pesmarici *Vsi zapojmo Gospodu* (v nadaljevanju VZG) večinoma povzetek pesmaric *Vsi zapojmo Gospodu I* in *II* z dodanimi pesmimi. Vsebuje pričevanjske, oznanjevalne, tematske, priložnostne ... pesmi, na koncu pa so dodani še taizéjski spevi. Pesmarica ima tri kazala: abecedno kazalo z navedenimi avtorji, kazalo pesmi po izvirnih naslovih in tematsko kazalo. Tematsko kazalo je razdeljeno na:

- Božične
- Postne
- Velikonočne
- Marijine
- Svetopisemske
- Psalmi
- Binkoštni (Sveti Duh)

Poudarila bi besede, napisane na strani s kataložnim zapisom: »*Pesmarica je namenjena skupinam za srečanja, prireditve, spontano molitev, ni pa primerna za liturgijo.*« Vendar se v praksi pesmi iz te pesmarice **pojejo** tudi pri liturgiji oziroma sveti maši. V uvodu še piše, da »*so v njej številna vpesnjena doživetja in spoznanja mladih po srcu, ki se boste po teh pesmih še bolj zblížali in obogatili; pesem naj vas povezuje v čim pristnejše občestvo z Bogom in med seboj. Pesmarica prinaša v svet današnje svetne glasbe pesem, ki govori o Bogu, o presežnem, o najglobljih človeških in religioznih vrednotah.*«⁶

5.2 Med nami je On!⁷

Pesmarica *Med nami je On!* (v nadaljevanju MNO) ima na koncu dodana tri kazala: abecedno, zaporedno in tematsko. Pesmi so razdeljene v devet tematskih skupin:

1. Aleluje
2. Psalmi
3. Jezus

⁵ *Vsi zapojmo Gospodu: Mladinska verska pesmarica*, ur. Stane Bešter idr., Ljubljana: Kapucinski provincialat, 1992.

⁶ VZG, 5.

⁷ *Med nami je On!: mladinska (verska) pesmarica*, ur. Janez Papa in Tadej Strehovec, Ljubljana: Brat Frančišek, 2001.

4. Sveti Duh
5. Marija
6. Frančišek in Klara
7. Otroške
8. Taizé
9. Pesmi

5.3 *Gospod, saj veš ...*⁸

V uvodu pesmarice *Gospod, saj veš ...* (v nadaljevanju GSV) piše, da ima dve kazali: abecedno in tematsko. Vendar tematskega kazala v pesmarici ni. V uvodu pa je napisan tudi namen pesmarice oziroma ideja za nastanek: »Ideja za nastanek pesmarice izvira predvsem iz potreb mladinskega pevskega zbora iz naše župnije. Že lep čas sodelujemo pri oblikovanju nedeljske večerne maše, petje skušamo obogatiti s čimveč bolj ali manj novimi oziroma (za nas) neznanimi pesmimi. Knjižica je tako namenjena pevskim zborom in mladinskim skupinam, pripravi bogoslužij in srečanj ...«⁹ V uvodu torej jasno piše, da je pesmarica namenjena tudi za pripravo svetih maš, vendar niso vse pesmi vsebinsko primerne za liturgijo.

5.4 *Pesem vesela*¹⁰

Pesmarica *Pesem vesela* (v nadaljevanju PV) ima dve kazali: kazalo začetkov pesmi in kazalo avtorjev.

V uvodu piše, da pesmarica želi »ponuditi pripomoček za odkrivanje sveta ritmično duhovne glasbe ter za njeno praktično uporabo pri bogoslužju, v krogu veroučnih skupin, na duhovnih vajah in še kje.«¹¹ Prav tako pa urednik Matej Podstenšek lepo opredeli namen oziroma uporabo pesmi: »Razlike obstajajo tudi glede uporabnosti pesmi za različne priložnosti in glede na njihovo izvajanje. /.../ Že uvodoma je bilo omenjeno, da je velik del pesmi povsem primeren za bogoslužno uporabo. Pri tem ne gre zgolj za takšne liturgične speve, kot sta »Gospod, usmili se« in »Jagnje Božje«, ampak tudi za vrsto drugih pesmi, ki bodisi parafrazirajo oziroma povzemajo svetopisemske odlomke bodisi se njihovo besedilo neposredno navezuje na mašni obred ali odrešilne dogodke iz različnih obdobj cerkvenega leta. Ob tem ne bi smelo biti težko prepoznati pesmi, ki se z uporabo svojevrstnih besed in

⁸ *Gospod, saj veš ...: Mladinska verska pesmarica*, ur. Špela Furman, Koper: Ognjišče, 2008.

⁹ GSV, 5.

¹⁰ *Pesem vesela: Krščanske duhovne pesmi*, ur. Matej Podstenšek, Maribor: Slomškova založba, 2008.

¹¹ PV, uvod.

izrazov ter z opisno-pripovednim pristopom v zasnovi besedila odmikajo od značaja bogoslužja, tako da jih je boljše uporabiti za kakšne druge priložnosti. Žal je težko povsem natančno določiti, katere pesmi so brez dvoma primerne za bogoslužje in katere ne, saj je veliko odvisno od teme in vrste bogoslužja, pa tudi od tega, kdo je pri maši navzoč (otroci, starejši, izbrane skupine in skupnosti). Izbor pesmi za bogoslužje naj bo tako v prvi vrsti sad tehtnega, liturgično podkovanega premisleka in nenazadnje tudi dogovora z mašnikom oziroma drugim voditeljem bogoslužja.»

Težko je določiti jasne, točno definirane meje, kaj je primerno za uporabo pri sveti maši in katere pesmi za to niso primerne. Četudi smemo danes v bogoslužje vpeljati kakšno novost, ne smemo mimo tradicije in osnovnega poslanstva Cerkve in bogoslužja. S svojo diplomsko nalogo bom zato skušala nakazati, v katero smer naj razmišljajo zborovodje, ko bodo izbirali pesmi za bogoslužno rabo. Oporne točke in primeri pesmi naj jim bodo v pomoč, predvsem pa naj izbor pesmi prilagajajo glede na ostale okoliščine (kdo je pri sveti maši, kje je sveta maša, kakšen pomemben dogodek se slavi ipd.), vsebino svete maše, vedno pa je dobrodošel tudi pogovor z mašnikom ali kakšnim drugim teologom.

6 Sestava maše

Središče vsega krščanskega bogoslužja in življenja vernikov je sveta maša – spominjanje Kristusove kalvarijske daritve in zadnje večerje. Cerkev vrši to, kar ji je Jezus naročil, to se pravi zakramentalno ponazarja Kristusovo skrivnost. Skupaj z duhovnikom somašuje vse občestvo. Vsi navzoči kristjani darujejo skupno daritev. Prav zaradi tega je II. vatikanski cerkveni zbor izredno poudaril sodelovanje vseh, ki se zbirajo ob »mizi Božje besede in evharističnega kruha«. To sodelovanje se izraža z mnogimi vzkliki in pesmimi, ki so sestavni del bogoslužja. Zato moremo reči, da ne pojemo med mašo, ampak pojemo mašo. To pomeni, da petje pri maši ni neko 'mašilo za luknje', temveč neločljivi del slovesnega bogoslužja.

Peta maša, ki jo liturgična prenova imenuje Maša z ljudstvom, temelji na dragocenem glasbenem sodelovanju. Tako ločimo glasbene dele, ki se imenujejo Proprium Missae (mašni proprij) in Ordinarium Missae (mašni ordinarij).¹²

Glasbene sestavine, ki do del Proprium Missae (vstopni spev, spevi med berili, Aleluja, darovanjski spev, obhajilni spev, spev po koncu maše) so spevi, ki se jih sme nadomestiti z ritmično-duhovnimi pesmimi, medtem ko naj bi se glasbenih sestavin, ki so del Ordinarium

¹² Slavko Krajnc, *Duhovni in liturgični pomen glasbenih sestavin svete maše*: Predavanja, Ljubljana: Teološka fakulteta.

Missae (Gospod, usmili se, Slava, Vera, Svet, Jagnje Božje) ne nadomeščalo z drugimi besedili oziroma (ritmično-duhovnimi) pesmimi. To je opredeljeno tudi v cerkvenem dokumentu Splošna ureditev Rimskega misala, katerega člene, ki se navezujejo na posamezne glasbene sestavine maše, bom navedla pri vsakem spevu posebej.

6.1 *Proprium Missae (mašni proprij)*

To so pesmi ali spevi, ki imajo svoja lastna besedila za posamezne liturgične dneve oziroma praznike cerkvenega leta in se po njih menjavajo:

- Introitus ali vstopni spev
- Responsorium Graduale, Tractus, Sequentia ali spevi med berili
- Aleluja
- Offertorium ali darovanjski spev
- Communio ali obhajilni spev
- Itae missa est ali pojdite v miru

6.2 *Ordinarium Missae (mašni ordinarij)*

S tem imenom označujemo vrsto pesmi oziroma spevov, katerih besedila se ne spreminjajo:

- Kyrie ali Gospod, usmili se
- Gloria ali Slava
- Credo ali Vera
- Sanctus ali Svet
- Agnus Dei ali Jagnje Božje

6.3 *Zaporedje glasbenih sestavin svete maše*

Spevi, molitve oziroma pesmi iz obeh sklopov se med sveto mašo med seboj prepletajo, v časovnem zaporedju pa si sledijo takole:

- Introitus ali vstopni spev
- Kyrie ali Gospod, usmili se
- Gloria ali slava
- Responsorium Graduale, Tractus, Sequentia ali spevi med berili

- Aleluja
- Credo ali vera
- Offertorium ali darovanjski spev
- Sanctus ali svet
- Agnus Dei ali Jagnje Božje
- Communio ali obhajilni spev
- Itae missa est ali pojdite v miru

7 Proprium Missae

Osrednja literatura pri teoretičnem delu moje diplomske naloge (uvodna razmišljanja o posamezni glasbeni sestavini svete maše) so predavanja profesorja liturgike na Teološki fakulteti, dr. Slavka Krajnca, z naslovom: *Duhovni in liturgični pomen glasbenih sestavin svete maše*, zbrano oziroma povzeto v knjigi *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*.

7.1 Introitus ali vstopni spev

Introitus ali vstopni spev je spev, ki mašnika s pomočniki (diakoni in ministranti) spremlja k oltarju. Pomen tega speva je povezati vse zbrane v občestvo in glede na vsebino cerkvenega leta ali praznika ustvariti duhovno vzdušje, ki je prehod med vsakdanjim življenjem in obhajanjem Kristusove skrivnosti, tj. svete maše. Omenjeni osnovni namen vstopnega speva je kodificiran v Splošni ureditvi Rimskega misala, ki pravi:

»Ko so se ljudje zbrali in ko prihaja mašnik z diakonom in strežniki, začnemo vstopni spev. Namen tega speva je, da opravilo začne, bolje poveže zbrane v občestvo, uglesi njihova srca v skrivnost liturgičnega časa ali praznika in spremlja sprevod mašnika in njegovih pomočnikov.« (RMu 47)

»Poje naj ga pevski zbor menjaje se z ljudstvom ali na enak način pevec in ljudstvo: ali poje vsega ljudstvo ali zbor sam. Lahko je antifona z ustreznim psalmom, kakor je v rimskem gradualu ali v preprostem gradualu, ali kakšna druga pesem, ki ustreza svetemu opravilu, dnevu in času ter je njeno besedilo odobrila škofovska konferenca (prim. ap. Pismo Janeza Pavla II. 31. 5. 1998). Če za vstop ni petja, naj antifono, ki je v misalu, berejo ali verniki ali

nekateri izmed njih ali bravec ali, če ni druge možnosti, po pozdravu mašnik sam, ki jo more vključiti v uvodno opozorilo.« (RMu 48)¹³

Vstopni glasbeni del svete maše je torej povezan z nekakšnim uvajanjem v vzdušje liturgije in je vsebinsko najbolj vezan na cerkveno leto in praznike. Vernike naj bi opomnil, da so v adventnem, božičnem, postnem, velikonočnem času ali v času med letom, kjer v vsakem delu cerkvenega leta premišljujemo eno od obdobjev Jezusovega življenja, ki ima velik pomen tudi v življenju vsakega vernega človeka. Zato so poleg cerkvenega leta za izbiro pesmi pomembni tudi cerkveni prazniki: Jezusovi, Marijini in svetniški.

Čas med letom je obdobje med božičnim in postnim časom ter med velikonočnim in adventnim časom. Velika noč in božič sta namreč največja krščanska praznika in zato potrebujeta večjo pozornost in daljšo pripravo, čas med letom pa je preostanek leta, v katerem se verniki poglobljamo v ostale skrivnosti naše vere. Ker čas med letom vsebinsko ni tako vezan na določeno tematiko, je svoboda pri izbiri pesmi za liturgične namene večja. Vstopni spev naj bi tako vernike pripravil na sveto mašo, jih umiril, malce oddaljil od vsakdanjih skrbi in pripravil na obhajanje svete daritve.

Za vstopni spev je v pesmaricah ritmično-duhovne glasbe veliko primernih pesmi. Vendar v nobeni ni kazala glede na funkcijo pri sveti maši. V pesmaricah *Vsi zapojmo Gospodu* in *Med nami je On!* sta na koncu tematski kazali, ki pa razvrstita pesmi glede na čas cerkvenega leta, ne pa tudi glede na funkcijo pri sveti maši. Tako mora zborovodja sam izbrati oziroma oceniti primernost pesmi za vstopni spev. V pesmaricah *Gospod, saj veš ...* in *Pesem vesela* pa poleg abecednega kazala pesmi oziroma začetkov pesmi ter kazala avtorjev ni tematskih kazal, ne glede na vsebino cerkvenega leta kot tudi ne glede na funkcijo oz. vlogo pri glasbenem delu liturgije.

Čeprav je svoboda pri izbiri pesmi večja, pa ni neomejena. Vsaka pesem, ki je v pesmaricah ritmično-duhovnih pesmi, še ni primerna za vstopni spev svete maše. Sveta maša je še vedno spomin na Jezusovo daritev in ne koncert različnih lepih in ritmičnih pesmi.

Pesmi, ki vsebinsko niso primerne kot del svete maše, pa lahko uporabimo oziroma pojemo na raznih srečanjih, skupnih molitvah, taborih, oratorijih, koncertih, druženjih, skupnih premišljevanjih in meditacijah. Ker vse te pesmi po večini niso vsebinsko prazne, samo bistvo njihovega pomena ne ustreza primernosti za uporabo pri sveti maši.

¹³ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

Pesmi, primernih za vstopni spev, je v pesmaricah veliko. Vendar se po župnijskih mladinskih zborih vse prevečkrat ne naredi primerne izbora. Pesem, v kateri niti omenjen ni Jezus, sveta maša, Bog ipd., ni primerna za vstopni spev, saj človeka ne vpelje v skrivnost svete maše, ampak mu nudi zgolj neko razmišljanje o svetu in življenju na splošno.

V tem poglavju bom najprej analizirala pesmi, ki sodijo v t. i. obdobje »čas med letom«, to pomeni, da niso vsebinsko vezane na adventni, božični, postni ali velikonočni čas, ki jih bom obravnavala kasneje.

Primeri pesmi:

- Dvignite k Jezusu pogled (C. Guerret Fourneau) – primerna (VZG, str. 64; MNO, str. 302; PV, str. 96)

*ODPEV: Dvignite k Jezusu pogled, obraz
naj vam zažari,
slavite njegovo ime od srca, on je vaš
Rešenik,
saj vaš Gospod je On!*

*Iskal sem svojega Boga in On uslišal me je,
ozdravil me je vseh strahov,
slavil ga bom vsekdar. ODP.*

*Nje, ki ljubijo Boga, Gospod usliši rad,
potolaži jih, krepča
in vodi jim korak. ODP.*

*Njim, ki iščejo Boga, nikoli ne manjka nič,
če mu odprejo srce,
spoznajo, kako dober je! ODP.*

Pesem vernike nagovarja, naj usmerijo svojo pozornost in življenje v tistem trenutku v Jezusa Kristusa, ki se daruje iz nebes in postane navzoč pod podobo kruha in vina, naj osredotočijo svoje misli v obhajanje svete maše (»dvignite k Jezusu pogled«), naj se veselijo in slavijo svojega Boga (»slavite njegovo ime od srca, on je vaš Rešenik, saj vaš Gospod je On!«). Odpevu sledijo kitice, ki so vsebinsko primerne vstopnemu spevu, saj pripovedujejo, kako človek v svetu in vsakdanjem življenju išče bistvo in smisel in ga najde v Bogu in z njegovo pomočjo (»iskal sem svojega Boga in On uslišal me je«), da je Bog tisti, ki ozdravlja strahov, ki tolaži, ki krepča, ki vodi korak. Vendar Bog ne sili človeka. Človek ima svobodno voljo, zato mora biti sam, z odločitvijo in voljo, pripravljen na dejstva vere, ki jih razum velikokrat ne more razložiti in jih mora vsak posameznik preprosto sprejeti. Vse to je zajeto v frazo »odpreti srce« (»če mu odprejo srce, spoznajo, kako dober je«). In ravno to je tista stvar, ki naj bi jo verniki naredili pred sveto mašo, se nanjo pripravili in se prepustili, da se jih kakšna stvar (beseda, dogodek) dotakne in jih morda vzpodbudi k razmišljanju o tem, kaj v življenju delajo prav in kaj narobe.

- Slava ti, o Bog, Oče naš – primerna

(GSV, str. 206)

*ODPEV: Slava ti, o Bog, Oče naš,
slava ti, Božji Sin in naš Rešenik.
Slava ti, Duh svete luči,
večna sveta Trojica, tebi slava in čast.*

*Oče nebes, ti dobrota si vsa,
ti svoje nam darove deliš.
Ustvaril si nas, sprejmi srca v dar,
mi molimo te, poveličujemo te! ODP.*

Jezus, Gospod, Sin in naš Rešenik,

*naj dvigne k tebi se ta naš spev.
Tvoje srce odprto nam govori,
da večna ljubezen Očetova v njem gori.
ODP.*

*O Božji Duh, ti svetosti si Duh,
k resnici vedno vodiš nas ti.
Pridi med nas, razsvetluj nam poti,
naš bodi Gospod, da bomo priče
povsod. ODP.*

Pesem vsebinsko ustreza vstopnemu spevu s slavljenjem Očeta in Sina in Svetega Duha ter vernikovo željo, naj Jezus spregovori (»tvoje srce odprto nam govori«) po Božji besedi. Na ta način se verniki pripravijo na besedno bogoslužje, pa tudi na evharistično bogoslužje, ko pride Jezus v njihova srca tudi pod podobo kruha (»pridi med nas«).

- Kaj čakaš, prijatelj (D. Sitar) – primerna

(MNO, str. 311; GSV, str. 78)

*Kaj čakaš, prijatelj, zakaj ne greš
odpret?
Nekdo je pred vrati, ki trka vrsto let.
Pa ne slišiš, ne slišiš,
Ne slišiš ga nikdar, ne slišiš ga nikdar.*

*ODPEV: To je Jezus, ki čaka, da mu
srce odpreš.
To je Jezus, ki čaka, da sebe mu
predaš.*

*Ne boj se, prijatelj, ničesar ne zgubiš.
Saj Jezus prinaša, karkoli si želiš.
Le odpreti mu moraš,
mu moraš zdaj le ti, mu moraš zdaj le
ti. ODP.*

*Če mu boš odprl, razjasnil bo srce.
Odstranil bo žalost, izbrisal vse solze.
V tebi mir bo zavladal,
ljubezen, upanje, ljubezen, upanje.
ODP.*

Pesem je primerna za vstopni spev, saj vernike pripravi na to, da bodo sprejeli Jezusa v svoje srce (pri svetem obhajilu). Prav tako vernike spodbudi k premišljevanju, kolikokrat v dnevu ne naredijo dobrega, pa bi lahko (»zakaj ne greš odpret?/ nekdo je pred vrati, ki trka vrsto let«). Tudi v tej pesmi je uporabljena fraza »odpreti srce« v smislu sprejeti, dopustiti, da ti dobro usmerja življenje, pustiti, da se te dotakne Božja beseda iz

Svetega pisma ali preprosto prepustiti se, da te med sveto mašo kaj tako pritegne, da začneš o tem premišljevat in te nagovori in spodbudi, da po maši v konkretnem življenju narediš nekaj dobrega.

Še nekaj primerov pesmi:

- Da, Gospod, dober si (VZG, str. 43; MNO, str. 908; GSV, str. 29; PV, str. 72) – primerna (ker opisuje, da je Gospod dober, da je človeku moč ter nagovarja vernike, da naj svojega Boga slavijo, mu pojejo in se zahvaljujejo).
- Daj mi Bog (GSV, str. 30) – primerna (ker opisuje človeka, ki Boga prosi za besede, ki bodo tolažile, za roke, ki bodo delale dobro, za ušesa, s katerimi bo prisluhnil, za ljubezen, za oči, za noge, s katerimi bo šel po Božji poti, za človeka, ki mu bo prijatelj, in za vero, ki naj ga vodi).
- Gospod, moj Bog (MNO, str. 914; GSV, str. 46; PV, str. 117) – primerna (ker opisuje vernika, kako išče Boga, kako se želi osvoboditi iz greha in kako spozna, da je Bog v srcih prav vseh ljudi).
- Moj Jezus, Rešitelj (GSV, str. 116) – primerna (ker opisuje človeka, ki se k Jezusu Odrešeniku obrača po pomoč in ki z vsem svojim življenjem slavi Boga).
- Oče, združi nas (VZG, str. 236; MNO, str. 959; GSV, str. 157; PV, str. 252) – primerna (ker opisuje prošnjo, da naj Bog združi vse verne ljudi, da bi svet po njih spoznal, da je Bog poslal svojega Sina v odrešenje vseh).

- Bojim se samote (Gloria) – neprimerna (VZG, str. 32; MNO, str. 904; GSV, str. 19)

*Bojim se samote, bojim se hrepenenja,
bojim se življenja, ker ne vem več, kaj je
prav.*

*Rad bi šel po tvoji poti, rad bi ljubil kakor
ti.*

*Res se trudim, a le človek sem, človek sem,
brez moči.*

*ODPEV: Hodim po tej poti, a moj duh je
še mehak,
padam, vendar vztrajno grem naprej.*

*Vem, da bom napravil še na tisoče napak,
a daj mi moči za nov korak.*

*Kot čoln brez krmarja, kot bilka brez
opore,*

v nevihti življenja sem svetilnik brez luči.

*Rad bi šel po tvoji poti, rad bi živel kakor
ti.*

*Res se trudim, a le človek sem, človek sem,
brez moči.*

Pesem ni primerna za vstopni spev na začetku svete maše. Je razmišljanje o življenju, človekovem strahu zaradi majhnosti in njegovi volji za nove korake. Vendar ne ustreza trenutku, ki naj bi vernike pripravil na obhajanje svete maše.

- Ti si ta luč (Gen, slovensko besedilo D. Bizjak) – neprimerna (VZG, str. 355; MNO, str. 320; GSV, str. 236; PV, str. 344)

*ODEV: Ti si ta luč sveta, biser poslan z
neba,
ki razsvetljuješ dan.
Žarek prijateljski, ki osrečuješ nas,
v notranjost nam prodreš.
Ti si kot zvezda v temi, svetilnik sredi noči.
Ti si kot ogenj žareč, ki iz ljubezni gori,
da je vsem toplo.*

*Kadar ugasne noč, nam sonce dan prižge
in po dežju zopet nam razveseli srce;
skozi gosto meglo nam prinaša svetlo luč,
ki nam je za nova pota ključ. ODP.*

*Kakor svetilka izžareva zlato luč
in nas v hladnem mraku tiho greje skozi
noč,
prav tako nas vodi ljubeznivi žarek tvoj,
da gremo veseli za teboj. ODP.*

*Kadar v odsevu sonca okno zažari,
ko na nebu pisan se oblak razplameni,
prav tako se dom ves razsvetli, ko luč
prižgo,
naša srca pozlati nekdo. ODP.*

Pesem ni primerna za vstopni spev, saj je besedilo nekoliko presplošno. Polna je osebnih zaimkov (ti, za teboj, tvoj) in glagolskih oblik v 2. osebi ednine, ki bi sicer lahko bile namesto poimenovanja Boga, nikjer v pesmi pa to ni neposredno povedano. Zato za samo liturgijo ne ustreza. Vsebinsko vernika tudi ne pripravi na bistvo svete maše.

Primerna je za različna srečanja, otroške in mladinske skupine ter meditacije.

Še nekaj primerov pesmi:

- Če letal bi (MNO, str. 906; GSV, str. 24) – neprimerna za petje pri maši (ker opisuje človeka s podobami iz narave in je po vsebini pesem o človekovi majhnosti, ne pa o Bogu).
- Ko življenje (Sanje) (VZG, str. 166; MNO, str. 939; GSV, str. 94) – neprimerna za petje pri maši (ker je vsebinski poudarek na vzponih in padcih v človekovemu življenju, ne pa na Bogu ali evharistiji).
- Mnogo sem prehodil poti (po melodiji Only you) (VZG, str. 198; MNO, str. 946) – neprimerna za petje pri maši (ker je v središču pesmi spet človek, ki išče in blodi ter

na koncu najde pot, vojne in bolezni, ki jih premaga le ljubezen, vendar nikjer v pesmi ni omenjen Bog).

7.1.1 Pesmi glede na cerkveno leto

V cerkvenem letu so posebej vidna štiri obdobja, in sicer adventni čas, božični čas, postni čas in velikonočni čas. Pesmi so zato po večini vezane na vsebino in bistvo posameznega obdobja oziroma praznika. Pesmi, ki sem jih obravnavala, so primerne za vstopni spev v posameznem obdobju cerkvenega leta, posamezne pa so primerne tudi za druge glasbene dele maše (npr. za obhajilo ali za pesem po koncu maše).

Adventni čas

Adventni čas traja štiri tedne oziroma štiri adventne nedelje. To je čas pred praznikom Jezusovega rojstva in je čas priprave na praznovanje učlovečenja in rojstva Boga. Verniki pričakujejo Božji prihod na zemljo in se skušajo nanj pripraviti z zunanjimi znamenji (pospravljajo stanovanja, hiše in okolice, delajo dobra dela, si pomagajo ...), kot tudi z notranjimi, osebnimi (si vzamejo čas zase in za molitev ter spoznavajo, kaj vse so delali ali delajo narobe, te svoje grehe obžalujejo in gredo k sveti spovedi ...). Vse to v mislih na praznik božiča, ki nas vsako leto spominja na to, da se je Bog ponižal in kot človek prišel na zemljo med nas in da nam je bil podoben v vsem, razen v grehu. Adventni čas je torej čas pričakovanja in čakanja, zato so tudi pesmi vsebinsko vezane na to pripravo.

Pesmarice *Vsi zapojmo Gospodu, Gospod, saj veš ...* in *Pesem vesela* nimajo tematskega kazala glede na cerkveno leto, pesmarica *Med nami je On!* pa ima sklop »adventne in božične« (med katerimi je večina božičnih).

Vsebinsko naj pesem vsebuje besede oziroma besedne pomene, kot so »čakanje«, »molitev«, »priprava na prihod Boga«, »prihaja Bog«, »veselje nad prihodom Boga« ipd.

Primeri pesmi:

- Zbudimo se iz spanja – primerna
(GSV, str. 280)

*Zbudimo se iz spanja,
adventni čas je spet.
Veselo vest naznanja,
da pride Bog na svet.*

Z Brezmadežno Marijo

*se nanj pripravimo.
S ponižnostjo, dobrotu
srce ovenčajmo.*

*Gospod na srca trka,
odprimo mu jih vsi.*

*Naj vsaka misel mrka
od nas se poslovi.*

Zaupno vsi prosimo,

*Gospod, ne mudi se.
Veselo naredimo
mu v srcih jaslice.*

Pesem je primerna za vstopni spev, saj vernike spodbuja, naj se prebudijo iz vsakdanje otopelosti in se pripravijo na Jezusovo rojstvo (»zbudimo se iz spanja«, »da pride Bog na svet«). Govori o pričakovanju velikega praznika in že v prvi kitici jasno pove, da je zdaj čas adventa. V adventnem času posebej izstopa vloga Marije, ki jo je Bog izbral za Mater svojemu Sinu. Zato jo druga kitica opeva kot Brezmadežno, ki naj jo posnemamo v njeni dobroti in ponižnosti.

Ker pa je adventni čas tudi spokorni čas, posebni čas spreobrnjenja, naj se zavedamo, da Prihajajoči (Jezus Kristus) trka na vrata naših src, ki naj se spremenijo v jaslice za Gospoda. Pesem je torej čudovita kateheza, ki se opravlja med samim bogoslužjem.

- Čakaj in moli Boga (M. Wittal) – primerna (GSV, str. 21)

*Čakaj in moli Boga,
čakaj svetlobo z neba;
verujem obljubi tej,
v njej je moje upanje,
moja moč in trdna tla, čakam Boga.*

*Ostani v mestu, miruj,
obljubo Očeta pestuj.
Saj v Jeruzalemu Duh*

*se razlije v srca vsa,
da o meni pričali bi brez meja.*

*Prosi in dano ti bo,
trkaj, odprlo se bo.
Kajti Oče podari
iz ljubeče polnosti
Svetega Duha vsem, ki prosijo.*

Pesem je primerna za vstopni spev tudi v adventnem času, ker v prvih dveh kiticah poudari to čakanje, pričakovanje rešitve, svetlobe (Jezusa) in izpolnitev obljube, ki jo je izvoljeno ljudstvo čakalo vso Staro zavezo – prihod Boga na zemljo (»verujem obljubi tej«, »obljubo Očeta pestuj«, »čakam Boga«). Tretja kitica nagovarja vernika z besedami iz Svetega pisma (»Prosi in dano ti bo, trkaj, odprlo se bo«) in mu vliva gotovost v Božjo ljubezen in dobroto (»kajti Oče podari iz ljubeče polnosti Svetega Duha vsem, ki prosijo«). Kadar si človek nečesa želi in za to prosi Boga, mu Bog pošlje Svetega Duha, da se bo znal človek prav odločiti, in mu da moč, da bo za to nekaj naredil. Potrebna pa sta zaupanje in vztrajnost (»Prosi in dano ti bo, trkaj, odprlo se bo«).

- Danes je zasijala luč (Emanuel) – neprimerna
(VZG, str. 49; MNO, str. 301)

*ODPEV: Danes je zasijala luč, luč
življenja sredi teme,
razsvetljuje vsako srce, Jezus Kristus ji
je ime.*

*Naj puščava ozeleni,
od veselja, vzklika žari;
tam, kjer suša mori,
v živi vodi vse se prerodi. ODP.*

*Videli boste slavo Boga,
veličastni Gospodov sijaj,
srcu žalostnemu recite z Gospodom:
le brez strahu! ODP.*

*Rešenik prihaja k vam,
svoje mu odprite srce
za ljubezen Boga,
ki v rešenje vaše sebe da! ODP.*

Besedilo pesmi je problematično, saj v prvi kitici govori v dovršniku, v drugi pa v prihodnjiku, medtem ko v tretji v bližnjem prihodnjiku. Glede odpeva pa pesem ni primerna za vstopni spev v adventnem času, saj govori v sedanjiku: »danes je zasijala luč«, torej »danes se je Jezus rodil«. Adventni čas pa je čas pred Jezusovim rojstvom.

V prvi kitici kliče k veselju nad Jezusovim prihodom. Druga kitica razodeva hrepenenje in pričakovanje, tretja pa že opeva Njegov prihod. Zaradi vse te zmede pesem ni primerna za bogoslužje.

Božični čas

Božični čas se začne z božičnim večerom (24. december), vrh ima za božič (25. december) ter traja do svečnice (2. februar). Kristjani se na ta dan spominjamo Jezusovega rojstva. Božič je praznik, ki v ljudeh, vernih in nevernih, zbuja čustva vzhičenosti, nežnosti, družinske toplote, ljubezni, hkrati pa tudi skrivnosti. V tem vzdušju je nastalo (in nastaja) tudi veliko ritmično-duhovnih pesmi.

Vstopni spev v božičnem času naj bi vernikom pričaral vzdušje božične noči (kakršna je že stoletja na našem slovenskem prostoru): Jožef in Marija, malo Dete, pastirji, noč, zvezda repatica, preprostost in revščina hlevčka oziroma votline, kjer se je rodil Jezus, ter veselje, petje in vriskanje angelov in pastirjev. Prav tako naj bi pesem vernike spomnila na to veliko skrivnost krščanske vere, ko se je Bog učlovečil v Jezusu Kristusu in postal človek zaradi tega, da bi odrešil človeka njegovega greha.

Pesmarici *Gospod, saj veš ...* in *Pesem vesela* nimata tematskega kazala glede na cerkveno leto, pesmarici *Med nami je On!* in *Vsi zapojmo Gospodu* pa imata sklopa »adventne in božične« in »božične«.

Primeri pesmi:

- Ko so pastirji (Gen/France Gačnik) – primerna
(MNO, str. 937; GSV, str. 94)

*Ko so pastirji ognje prižgali,
je Mati božja v hlevček prišla.
Dete prinesla je v noč božično,
v slamo povila je Jezusa.*

*Nad hlevčkom angeli so zapeli
in zaigrali v strune kitar.*

*Glorijo peli so in molili,
ko je žarela noč sred livad.*

*Tekli pastirci so v hlevček borni,
dol pokleknili pred Jezusa.
Z angeli peli so in molili,
zvezde sijale so nad zemljo.*

Pesem je primerna za vstopni spev v božičnem času, saj govori o božični noči, o rojstvu Jezusa, angelih in pastirjih, da tako vernika vpelje v vzdušje tega praznika. Besedilo je povzeto po evangeliju (Lk 2, 8–20), kjer je opisano, kako sta Marija in Jožef iskala prenočišča v Betlehemu, pa ga nista našla, tako da je Marija rodila Jezusa na kraju, kjer so pastirji prenočevali s svojimi čredami, ga povila v plenice in položila v jasli. Druga kitica govori o trumi angelov, ki je prišla pastirjem oznanit novico o novorojenem Detetu in vzklikala: »Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem! Nocoj se vam je rodilo Dete, ki je Kristus Gospod!«. Tretja kitica pa opisuje, kako so se šli pastirji poklonit Jezusu, ki se je rodil.

- Gledam te, detece nebeško (Silvester in Marija Bukovec) – primerna
(MNO, 1022)

*Gledam te, detece nebeško,
vonjam tvoje otroško telo;
naj ti bo lepo, naj ti bo toplo,
sprejemam te z ljubeznijo.*

*ODPEV: Ti ubogo dete si moj
neskončni Bog,
ti, ki piješ na prsih človeške matere,
ki ti očka poje, preden sladko zaspíš,
prinašaš mir – to božično noč.*

*Vidim, detece nebeško,
vabiš me z belimi ročicami,
tvoje očke govorijo, naj se ne bojim,
saj si le nebogljen otrok. ODP.*

*Gledam te, detece nebeško,
si res prišel, da me rešiš solza?
Blagoslovi me, nedolžno jagnje božje,
ki odjemlješ greh sveta. ODP.*

Pesem je primerna za vstopni spev v božičnem času, saj nas popelje v neposreden odnos do svete družine. Vsebina je morda zanimiva prav z vidika teh najbolj intimnih trenutkov vsake človeške družine: dojenje otroka, petje uspavanke, vonj otrokove kože ...

In da v to človeškost prihaja Bog (»ti ubogo dete si moj neskončni Bog«), ki je »Jagnje božje« in »odjemlje greh sveta«. Tak pogled na vero in Boga skuša sodobnemu človeku (še posebej mlademu) približati Boga, vero in vse te skrivnosti, ki jih do konca nikoli ne bomo razumeli. Vendar se bati ne smemo (»tvoje očke govorijo, naj se ne bojim«), saj je Bog prišel med nas, mi pa smo tisti, ki ga sprejmemo (»sprejemam te z ljubeznijo«).

Še nekaj primerov pesmi:

- Nocoj se pa čuda godijo (VZG, str. 228; GSV, str. 144) – primerna (ker opisuje božično noč, ko se je Jezus rodil v hlevu na betlehemskih poljanah, in vsak božič, ko se tega spominjamo in se Jezus rojeva v nas samih).
- Noč se spušča v Betlehem (MNO, str. 957; GSV, str. 145; PV, str. 238) – primerna (ker opisuje, kako v Betlehemu vsi mirno spijo, Jožef in noseča Marija pa ne najdeta prenočišča. Pesem je nato postavljena tudi v današnji čas, ko ljudje, tako kot betlehemski gostilničarji niso imeli prostora za sveto družino, tudi mi danes nimamo prostora za Boga v svojem življenju).
- Si videl zvezdice (GSV, str. 204) – primerna (ker opisuje Jezusovo rojstvo in spodbuja vernika naj v svojem srcu simbolično pripravi Jezusu tople in mehke jaslice. Posebej bi izpostavila tretjo kitico, ki vernika nagovarja, naj Bogu zapoje vso slavo in naj se zahvali Mariji, ki je sprejela svoje poslanstvo Božje Matere in brez katere privolitve bi bili še danes neodrešeni greha).
- Prelepo je to (Aleksander Mežek) – neprimerna (GSV, str. 180)

*Prelepo je to božično drevo,
ki ga je zima odela v srebro.
Najlepši okras za mesto in vas,
ko polnoč zvonovi pojo.*

Ljubezen živi, v jaslicah spi,

*čisto preprosto za vse ljudi.
Darilo za nas, saj to je čas,
ko svet v veri bedi.*

*Angeli so prišli,
v srcih prižigajo drobne luči.*

Pesem ni primerna za vstopni spev v božičnem času, saj je v središču celotne pesmi drevo, ne pa novorojeno Dete Jezus Kristus. Pesem pa lahko služi za prijetno družinsko

povezanost ob jaslicah, ko se družina zbere in prepeva pesmi z božično vsebino. Take pesmi so primerne, da ustvarijo vzdušje, predvsem po naših domovih in družinah z otroki.

Še nekaj primerov pesmi:

- Božično drevce (VZG, str. 33; PV, str. 57) – neprimerna za petje pri maši (ker opisuje drevce, božično smreko in kako so pod njo postavljene jaslice. Pesem je primerna npr. za družinsko petje pri jaslicah in za vzdušje v božičnem času).
- Zvezdice (VZG, str.429; GSV, str. 284) – neprimerna za petje pri maši (ker opisuje zvezdice in božične lučke, ne pa bistvo božiča, ki je Novorojeni Jezus. Pesem je primerna npr. za družinsko petje pri jaslicah in za vzdušje v božičnem času).

Postni čas

Postni čas (post) je 40-dnevno obdobje pred veliko nočjo in je čas premišljevanja Jezusovega trpljenja. Bistvo dejavnosti v postnem času je post (odrekanje), molitev in miloščina (darovi ubogim). Je čas notranjega premišljevanja osebne poti in rasti, odpovedovanja mesu, alkoholu ali kaki drugi razvadi, čas pokore in dobrih del.

Pesmi so vsebinsko vezane na Jezusovo trpljenje in naše obžalovanje grehov, ki jih delamo vsak dan. V pesmih zato nikoli ni odpeva aleluja, saj je le-ta vzklik veselja in ne sodi v obdobje, ko se spominjamo žalostnega dela Jezusovega življenja na zemlji. Vstopni spev naj bi vernika vpeljal v premišljevanje Jezusove bolečine in žrtve za vse ljudi ter njegove ljubezni, s katero nas je odrešil s svojo lastno smrtjo na križu.

Pesmarici *Gospod, saj veš ...* in *Pesem vesela* nimata tematskega kazala glede na cerkveno leto, pesmarici *Vsi zapojmo Gospodu* in *Med nami je On!* pa imata sklopa »postne«.

Primeri pesmi:

- Gledal sem (R. Carmichael) – primerna
(VZG, str. 67; MNO, str. 304)

*Gledal sem okrvavljen obraz,
pota strjenih krvavih brazd,
žgoče trnje na laseh, očeh. In vse to za me?
Žebelj paral nežne je roke,
prah je vdiral v ranjeno srce,
šop krvavih solz na dan privre. In vse to za
me?*

*Ko sem gledal te 'z oči v oči,
videl sem, da krivda me teži,
tudi jaz sem te zasmehoval
in za denar prodal, zatajil in zbežal.
Tvoj pogled me presenetil je,
razodeval je usmiljenje.*

*Vedel sem, da si mi odpustil, za grehe
zadostil.*

*Kaj naj lepega ti še povem?
S čim naj opravičim se, ne vem.
Saj lagati ti ne morem več, greh je moj
kričeč!
Bil oblečen sem kot farizej,
nosil sulico in bič iz vej,*

*a dovoli mi še par besed: Hvala ti za zgled!
Rad bi hodil za teboj, Gospod,
a težak je križ in strma pot,
vendar bom poskušal vztrajati,
kot si to delal ti, ker druge ni poti.
Vem, da sam pri tem sem brez moči,
a naslonjen nate zmogel bi.
Naj ponižen bom, krotak kot ti,
za blagor vseh ljudi.*

V tej preprosti pesmi je pravzaprav povedano bistvo Jezusovega trpljenja in njegove ljubezni do človeka. Opisane so Jezusove rane, tako nazorno in s slikovitimi pridevniki oziroma besednimi zvezami (»pota strjenih krvavih brazd«, »žgoče trnje«, »žebelj para nežne roke«, »prah vdira v ranjeno srce«, »šop krvavih solz«), da bolečino že skoraj začutiš. Prav zato se lirskemu subjektu, ki pesem pripoveduje, izvije krik oziroma vprašanje: Ali res to delaš, tako trpiš zaradi mene, zame? Po opisu telesa, polnega ran, nato sledi srečanje »iz oči v oči«. In lirski subjekt v tem trenutku, trenutku resnice spozna svojo krivdo, svoj greh: da je npr. zasmehoval prijatelja, morda koga na ulici, televiziji, v službi (»tudi jaz sem te zasmehoval«), da je koga podkupil, občutno premalo plačal njegovo delo ali celo zlorabil (»in za denar prodal«), se lagal, ponarejal (»zatajil«), zbežal s kraja nesreče, od doma, škodoval sebi ali bližnjemu (»in zbežal«) in vse ostale grehe. Na ta način, ko se lirski subjekt primerja z množico, ki je gledala Jezusov križev pot na ulicah Jeruzalema in ga zasmehovala, za denar prodala (apostol Juda Iškarjot, ki je Jezusa izdal: Mt 26, 14–16; Mr, 14, 10–11; Lk, 22, 3–6), zatajila (apostol Peter trikrat zataji Jezusa: Mt 26, 69–75; Mr 14, 66–72; Lk, 22, 56–62; Jn 18, 15–18.25–27) in zbežala (apostoli skoraj vsi pobegnejo izpod križa), in s tem prizna tudi svoje grehe. Na ta način besedilo pesmi vernike nagovori, naj si izprašajo vest pred svetostjo maše. Po priznanju lastnih grehov lirski subjekt v Jezusovem pogledu vidi še nekaj: Božje usmiljenje, ki grehe odpušča (»razodeval je usmiljenje; vedel sem, da si mi odpustil«).

Prva kitica tako vernike vpelje v vzdušje kesanja grehov, hvaležnosti za Božje usmiljenje in se dotika skrivnosti, ki je spomin zadnje večerje in središče svete maše: spremenitev kruha in vina v Jezusovo telo in kri. Druga kitica prvo vsebinsko dopolnjuje. Je nekoliko bolj svetla, lirski subjekt se je že dvignil s svojega osebnega dna, ko je priznal svoje grehe in videl, da zaradi njih ne bo pogubljen, ker je zanje že enkrat nekdo umrl (Jezus Kristus) in jih premagal z vstajenjem. Zato se zdi lirski subjekt bolj veder, poln hvaležnosti in opravičevanja (»kaj naj lepega ti še povem, s čim naj opravičim se«). Še vedno se primerja s farizeji (pripadniki verske skupine v judovstvu, ki so Jezusa poslali v smrt), vojaki (»nosil sulico«) in z ostalimi

ljudmi, ki so takrat, v prvem stoletju na Jeruzalemskih ulicah, kjer je Jezus nosil križ, kričali: Križaj ga! (»nosil bič iz vej«). Nato pa sledi še prošnja, da bi rad hodil za Jezusom, torej po poti dobrote, ljubezni in svetosti, kar so povsem naravne etične zahteve, ki preprosto povejo: rad bi bil dober in srečen človek, ki bi dobroto in srečo delil tudi z drugimi (kar ni nič drugega kot moralni imperativ). Vendar se tu verujoči človek zaveda, da sam tega ne zmore, da naredi vsak dan preveč grehov, zaradi katerih bi bil že davno pogubljen (»vem, da sam pri tem sem brez moči«). Z Jezusovim trpljenjem in vstajenjem pa je vsakemu od nas dana nova možnost (»a naslonjen nate zmoget bi«). Da stvari, ki smo jih kakorkoli že naredili narobe, popravimo. In da je za vsako vredno stvar potrebno precej (po)trpljenja, česar pa se sodobni človek boji in se mu skuša na vsak način izogniti. In kjer ni prostora za trpljenje, ni prostora za pravo ljubezen in ne za skrivnosti, za Boga. Lirski subjekt pa to želi, želi trpeti in ljubiti (»naj ponižen bom, krotak kot ti«), da bo v svetu lahko delal dobro (»za blagor vseh ljudi«). Trpeti, ampak z razlogom. Temu se reče zaupanje v Božjo voljo.

Pesem je zato vsebinsko bogata in primerna za vstopni spev v postnem času, ker je v ospredju osredotočenost na Jezusovo trpljenje in predvsem križev pot.

- Križ (Silvester in Marija Bukovec) – primerna (MNO, str.1028; GSV, str. 97; PV, str. 198)

*Križ je vsak moj trenutek,
lahko ga sprejemem ali ne.
Ti si ga sprejel,
zdaj vem, kje najdem te.*

*ODPEV: Vstopam v tvoje veličastvo,
stopam v tvoje srce, Gospod.
Sprejemam voljo tvojo,
moj križ postaja lahek,
čutim, da si z menoj.*

*Moč ni v tem, da bežim,
se sprašujem, zakaj sploh živim.
Odpreti moram vrata bolečin,
ker tam me čakaš ti. ODP.*

*Želim sprejeti svoj križ
za vsako ceno, Gospod.
Saj vem, da prej, ko ti rečem »Da!«,
prej se bova srečala.*

Pesem je vsebinsko zelo bogata in primerna za vstopni spev, saj v ospredje postavlja človeka, ki je pred odločitvijo: ali bo sprejel bolečino in trud, ki sta potrebna za vsako dobro in nekaj vredno stvar. Poleg tega poudarja, da je treba nekatere stvari v življenju preprosto sprejeti, ker šele takrat morda lahko dojamemo bistvo (»sprejemam voljo tvojo, moj križ postaja lahek, čutim, da si z menoj«). Vendar je vse stvar nas samih, ali bomo

težke trenutka v življenju sprejeli ali ne. To je v današnjem času racionalizma, ko želimo tudi vero opredeliti z razumskimi dejstvi, in v času »večne lepote in mladosti«, ko bežimo od boleznin in staranja, težko. Je težko, ampak je tudi bistveno. In prej ko sprejmemo tudi bolečino, prej bomo zadovoljni in srečni (»saj vem, da prej, ko ti rečem »Da!«, prej se bova srečala«).

- Tebi, Bog, bom zapel – primerna

(VZG, 340)

*ODPEV: Tebi, Bog, bom zapel
pesem odrešenja,
tebe hvalil bom.*

*Bog ga je povzdignil,
dal mu je ime, ki presega
vsa druga imena. ODP.*

*Gospod je bil pokoren
svojemu Očetu do smrti,
smrti na križu. ODP.*

*Vsak jezik naj priznava:
»Jezus je Gospod!«
v slavo Boga, Očeta. ODP.*

Pesem je sicer parafrazirana, vendar se povsem ujema s svetopisemskim besedilom iz pisma svetega Pavla Filipljanom. Zato je pesem nadvse primerna za vstopni spev. Prva kitica opisuje, kako je bil Jezus pokoren svojemu Očetu do smrti na križu (Flp 2, 8), druga kitica govori, kako je Bog Jezusa povzdignil nad vse (Flp 2, 9), tretja kitica pa sklene s pobudo, naj Jezusa vsak prizna za Boga (Flp 2, 11).

Še nekaj primerov pesmi:

- Jezus, oprosti mi (MNO, str. 324; GSV, str. 68; PV, str. 173) – primerna (ker se lirski subjekt postavi v osebni odnos z Jezusom Kristusom in se počuti krivega za Jezusovo trpljenje, zato se mu opravičuje).
- Kje si bil (MNO, str. 929; GSV, str. 84; PV, str. 185) – primerna (ker lirski subjekt sprašuje vsakega človeka, kje je bil, ko so križali Boga, ko je umiral Božji Sin in vernika spodbudi k razmišljanju o lastni grešnosti).
- Na križ si šel, Gospod (VZG, str. 205; MNO, str. 212; GSV, str. 120; PV, str. 222) – primerna (ker opisuje Jezusovo trpljenje, ki ga je Jezus prestal za vse ljudi).
- Tiho so (VZG, str. 348; MNO, str. 319; GSV, str. 240; PV, str. 348) – primerna (ker opisuje Jezusove prebodene roke, skeleče rane od žebeljev, Marijine grenke solze ...

trpljenje, ki ga človek velikokrat spregleda in ne razume. Pesem vernika spodbudi k razmišljanju).

Velikonočni čas

Velikonočni čas je čas od velike noči pa do binkošti – prihoda Svetega Duha (50. dan po veliki noči). Velika noč je največji krščanski praznik, saj se spominjamo dne, ko je Jezus vstal od smrti, s tem dejanjem premagal greh in odrešil vse ljudi. To je bistvo krščanske vere. Praznik in ves velikonočni čas sta polna veselja in radosti, zato so tudi pesmi temu primerno mogočne, vesele in veličastne. Vsebina je vezana na Jezusovo vstajenje in človeško veselje in hvaležnost ob tem. Pesmi so polne vzklikov »Aleluja!« ali »Kristus je vstal!«, »Kristus živi!«, »Veselimo se!«.

Pesmarici *Gospod, saj veš ...* in *Pesem vesela* nimata tematskega kazala glede na cerkveno leto, pesmarici *Vsi zapojmo Gospodu* in *Med nami je On!* pa imata sklopa »velikonočne«.

Primeri pesmi:

- Prišel je dan veselja (Janez Briški) – primerna
(VZG, str. 287; MNO, str. 973; GSV, str. 188; PV, str. 292)

*Prišel je dan veselja, prišel je dan
vstajenja,
premagana je smrt in raj nam je odprt.*

*ODPEV: Kristus je vstal, Kristus živi,
Kristus je vstal, Kristus živi!*

Bilo je zgodnje jutro, tretji dan po smrti,

*truplo v skalnem grobu naenkrat oživi.
ODP.*

*Prišle so žene h grobu mazilit učenika,
a njega niso našle, le angel jim pove. ODP.*

*Z veselim sporočilom vrnile so se v mesto,
učenci in vsi drugi težko verjeli so. ODP.*

Pesem na slikovit način opisuje dogodek Kristusovega vstajenja in dogodke po njem. Zato je primerna za vstopni spev v velikonočnem času, kot tudi za konec bogoslužja, saj z mogočnimi vzkliki »Kristus je vstal in živi!« vernika vodi v veselje in mogočnost največjega katoliškega praznika – velike noči (kljub temu da ni v pesmi niti ene aleluje, ki je drugače značilnost velikonočnih pesmi).

- Radost nam daješ (Gen Rosso) – primerna

(VZG, str. 296; GSV, str. 193)

*Radost nam daješ, radost nam daješ,
ti, Gospod vsega si stvarstva.
Radost nam daješ, odet v svetlobo,
odet v neskončno si slavo, odet v
neskončno si slavo.*

*Zopet si z nami, zopet med nami,
od sreče srce nam prepeva.
Zopet si z nami, zopet med nami,
za vedno med nami ostaneš, za vedno
med nami ostaneš.*

*Žene, koga iščete ve, žene, koga iščete
ve,*

*On, ki je umrl, ni več tu,
je od mrtvih vstal, kakor prej vsem
povedal je,
javite zdaj vsem ljudem, da je od
mrtvih vstal,
vsem ljudem, da je od mrtvih vstal.*

*Zmago si prinesel nam Ti, zemljo vso si
osvobodil,
to za nas največja sreča je,
smrtnega strahu, Ti si osvobodil vse
ljudi,
s svojim si vstajanjem rešil nas vse, vse
ljudi, s tabo vse ljudi.*

Pesem je primerna za vstopni spev v velikonočnem času, ker izraža veselje ob Jezusovem vstajenju (»radost nam daješ«, »od sreče srce nam prepeva«). Gosto besedilo (v kombinaciji s precej hitrim tempom po melodiji) pa spominja na »vaško širjenje novic«, torej obveščanje od ust do ust. Tako je bilo tisti dan, ko je Jezus vstal od smrti, da so žene povedale apostolom, apostoli pa potem naprej ... Da gre za ljudsko pripovedovanje, razodeva že sama raba besede »radost« (ki je bolj pogovorna) namesto besede »veselje«, ki se uporablja v knjižnem jeziku. In ta pesem vabi tudi nas, naj to veselo sporočilo povemo in oznanimo še drugim (»javite zdaj vsem ljudem«).

- Skozi megleno jutro – neprimerna

(GSV, str. 205)

*Skozi megleno jutro kakor galeb,
hiti mi pogled daleč tja v širni svet.
Drobcena lučka tam v dalji žari.
Utira si pot, nikogar se ne boji.
Svetlobo razliva, kakor zvezda z neba;
živeti želi, pogumna svetilka upanja.*

*ODPEV: Aleluja vsem, ki v strahu žive;
Aleluja tistim, ki si mir žeje.
Aleluja njim, ki ljubit' jih smem,*

Aleluja vsem ljudem.

*Oziram se tja, kjer lučka je svetila;
nikjer je več ni,
za vedno je ugasnila.*

*Rad se spominjam njene majhne moči,
ki se kakor cvet odpirala je v temi.
Mi vliva poguma v moje prazno srce;
pregnala je dvom, pustila upanje. ODP.*

Pesem ni primerna za vstopni spev v velikonočnem času, čeprav je refren poln vzklikov aleluja. Vsebina kitic ne ustreza velikonočnemu času in ne pripravi vernika na obhajanje svete maše.

7.2 Responsorium graduale, Tractus in Sequentia ali spevi med berili

Spev, ki se ga bere oziroma poje po prvem berilu (če je berilo samo eno) oziroma med prvim in drugim berilom (če sta berili dve). V prvih stoletjih so po berilu ponavadi brali psalm (imenovan Responsorium oziroma Responsio). Brali so ga po kiticah, ki jim je sledil odgovor ali spev, kar pove že samo ime (lat. responsum = odgovor). Ime Graduale pa je spev med berili dobil, ker je posamezne kitice pel solist na stopnici ambona, ki se imenuje »gradus«. Skozi stoletja so začeli opuščati vrstice psalma (predvsem v času gregorijanskega korala) in tako je ostala samo še antifona ali kratek melizmatičen napev. Le-tega je vse pogosteje izvajal zbor, ker je bilo nemogoče, da bi ga pelo ljudstvo. Po liturgični prenovi II. vatikanskega koncila pa je psalm znova ovrednoten kot pomembna sestavina svete maše in ga je zato treba ponovno peti v celoti.

Spev med berili je nastal zaradi različnih okoliščin. V samo bogoslužje Božje besede (tukaj predvsem beril, odlomkov iz Svetega pisma) želi prinesiti različnost med odlomki Svetega pisma, ker bi bili prebrani drug za drugim morda pretežki za dojetje njihovega sporočila. Spevi med berili pa prav tako želijo stopnjevati v verniku duh molitve, da bo pripravljen na Alelujo, ki je vzklik veselja ob spominjanju odrešenja.

Vsebina je lahko izraz češčenja, zahvale ali zaupanja, lahko je kot spomin na kakšen Božji dogodek, Božjo obljubo ali kot odgovor na prebrano Božjo besedo. Vsebinsko je lahko spev med berili tudi kratek povzetek Božjih vrednot in resnic ali pa zahvala Bogu za vse resnice (prebrane v Božji besedi). Njen namen pa je lahko tudi vzbuditi v verniku določeno krepost ali čednost.

Spev med berili je tudi tractus (lat. tractim = zapovrstjo, brez prekinitve). Gre za petje psalma brez odpeva, ki ga je pel solist. Vsebina tractusa je po večini bolj spokorniške narave, zato so ga peli predvsem v liturgičnem času, ko ni aleluje (torej postni čas cerkvenega leta) z izjemo binkoštnih nedelj, ko so peli tractus in alelujo. Melodijam aleluje so v 9. stoletju začeli podpisovati različna besedila, ki so bila povezana z določenim praznikom. Tako je nastala sequentia ali pesem slednica. To so prepevali le v liturgičnem času z alelujo (torej celo leto, razen v postnem času). Teh besedil je bilo v srednjem veku veliko, zato jih je papež Pij V.

skrčil na pet, ki se smejo brati pri bogoslužju, na 2. vatikanskem cerkvenem zboru pa je bila črtana še »Dies irae«:

- »Victimae paschali« - Velikonočnemu jagnjetu (velikonočni prazniki)
- »Veni sancte Spiritus« - Pridi, Sveti Duh (binkošti)
- »Lauda Sion Salvatorem« - Poveljučj Sion (praznik svetega Rešnjega Telesa)
- »Stabat Mater dolorosa« - Žalostna je Mati stala (praznik Žalostne Matere Božje)
- »Dies irae« - Dan jeze (maše za mrtve)

Po liturgični prenovi II. vatikanskega cerkvenega zbora sta obvezni le dve: za veliko noč in binkošti. Pojeta se pred alelujo in ne po njej, saj aleluja spremlja sprevod k branju evangelija, ki ji sledi, in je z njim tesno povezana. V Splošni ureditvi Rimskega misala je rečeno:

» Po prvem berilu je psalm z odpevom, ki je sestavni del besednega bogoslužja in ima velik liturgični in pastoralni pomen, ker spodbuja premišljevanje božje besede.

Psalm z odpevom naj ustreza vsakemu berilu in ga ponavadi vzamemo iz knjige beril.

Bolje je, če psalm z odpevom pojemo ali poje ljudstvo vsaj odpev. Psalmist, pevec psalma zato z ambona ali na drugem primernem kraju poje (govori) vrstice psalma, celotno občestvo pa sedi in posluša oziroma navadno sodeluje z odpevom, razen če beremo psalm na direkten način, to je brez odpeva. Da bi pa moglo ljudstvo lažje ponavljati odpev iz psalma, so besedila nekaterih odpevov in psalmov določena za različne čase cerkvenega leta oziroma za različne skupine svetnikov: lahko vzamemo te psalme namesto onih, ki so odvisni od beril, kadar psalm pojemo. Če psalma ni mogoče peti, ga je treba brati na primeren način v podporo premišljevanja Božje besede. Namesto psalma iz knjige beril lahko pojemo stopniški spev iz rimskega graduala ali psalm z odpevom ali alelujni psalm iz preprostega graduala, kakor je to razloženo v teh knjigah.« (RMu 61)¹⁴

Spevi med berili torej dopolnjujejo besedno bogoslužje in naj bi bili vzeti iz knjige psalmov. Zato za ta del maše ni primerna katerakoli pesem. Primerne so le tiste, ki imajo svetopisemsko vsebino.

V pesmaricah, ki sem jih pregledala, je samo v pesmarici Med nami je On sklop z naslovom »Psalmi«, kjer so zbrane pesmi, ki naj bi bile primerne za spev med berili. V ostalih pesmaricah takega tematskega oziroma funkcijskega izbora ni.

¹⁴ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

Zbori po slovenskih župnijah za spev med berili pojejo najrazličnejše pesmi, ki jih najdejo v mladinskih pesmaricah z ritmično-duhovnimi pesmimi, in to ne glede na njihovo vsebino. Takšna samovoljna drža pa je v nasprotju z navodilom Cerkev, ki pravi: »Nikakor ni prav, da bi berila in psalme z odpevom, ki obsegajo Božjo besedo, nadomestili z drugimi, nesvetopisemskimi besedili.« (RMu 57)

Cerkvena praksa pri mašah, kjer se poje ritmično-duhovne pesmi pa je pogosto drugačna. Namesto psalma se pojejo vsebinsko različne pesmi, kar pa ni primerno. Besedilo pesmi, ki jo pojemo namesto/za psalm naj bi bilo torej vzeto iz svetopisemskega psalma, lahko je tudi povzetek beril, ki smo jih slišali pri branju iz Svetega pisma (predvsem za praznike ali dneve, ko kakšno berilo tematsko izstopa in je tako domače ljudem, da so njegovo besedilo upesnili v pesem). Primerno je, da ima psalm odpev, ki ga poje vse ljudstvo (torej ne predolg, da si ga verniki čim hitreje zapomnijo).

Primeri pesmi:

- Blagor človeku (Ps 1) (Janez Briški) – primerna
(VZG, str. 16; MNO, str. 201; GSV, str. 15; PV, str. 46)

*ODPEV: Blagor človeku, ki ljubi Boga;
podnevi, ponoči je varen pri njem.*

*Nasveta brezbožnih ne sliši,
se ogne ljudem brez časti;
raduje se božje postave,
nenehno premišlja o njej. ODP.*

*Ta človek podoben je drevju,
ki raste v bližini voda,
njegovi sadovi so sladki,
in nikdar ne bo ovenel. ODP.*

*Brezbožni so lahki kot pleve,
pomete jih veter in prah;
ob sodbi ne bodo ostali,
v pogubo jih vodi njih pot. ODP.*

Pesem je primerna za spev med berili, saj je besedilo skoraj identično izvorniku v Svetem pismu. Prav tako ima odpev, ki je kratek in razumljiv, tako da si ga ljudje lahko hitro zapomnijo in vsaj odpev pojejo skupaj z zborom oziroma solistom.

V odpevu pesmi je prva vrstica psalma, ki se začne z voščilom sreče. Morda bi se to bolj pokazalo, če bi namesto *blagor človeku* prevedli *blažen človek* ali *srečen človek*. Prva kitica nato opisuje tega »srečnega človeka«, ki ne posluša, ne upošteva nasvetov brezbožnih ljudi in ki se izogiba ljudem brez časti. Prav tako je poudarjeno veselje nad Božjo postavo, v hebrejščini toro. Pomenski smisel hebrejske besede tora je obširnejši kakor v slovenščino prevedeni izraz postava. Pod toro Hebrejec razume ne samo zakonik popisane zbirke pravnih odredb, ki jih lahko spoznamo, premišljujemo in študiramo, ampak je tora za Hebrejce predvsem navodilo in pravilo v širšem smislu besede. Tako moremo tudi na tem mestu toro ali postavo razumeti kot kažipot.

Druga kitica naprej opisuje tega »srečnega človeka«, da je podoben drevju ob vodi. Ta podoba je sposojena od preroka Jeremija (Jer 17,8). Kakor potrebuje drevo vodo za rast, tako človek potrebuje Boga, da obrodi sad, kar pomeni, da v življenju doseže polnost in dela dobro. Človek, ki veruje v Boga, tudi ne bo umrl (»ne bo ovenel«).

Zadnja, tretja kitica pa bolj natančno opiše brezbožnike. Da oni niso zasidrani v Bogu kakor drevo v zemljo ob vodi, temveč so kakor pleve, lahki in hitro jih veter lahko odnese, da padejo na zemljo, kjer ne obrodijo sadu. Ta prisposoba je priljubljena svetopisemska podoba za padec krivičnega. Ta je torej kot pleve, če jih presojava z vidika, kakšen bo konec njihovega življenja, ali z vidika poslednje sodbe (»ob sodbi ne bodo obstali«). Krivičnik, brezbožnež ni zmožen zaveznitva, nima nobenega življenja, prepuščen je področju zla, njegovo vedenje vodi proč od Boga, v večno oddaljenost, v pogubo (»v pogubo jih vodi njih pot«).¹⁵

- Gospod je moj pastir (Ps 22) (J. Briški) – primerna (VZG, str. 70; MNO, str. 207)

ODPEV: Gospod je moj pastir, nič mi ne manjka.

*Na zelenih pašnikih mi daje ležišča,
vodi me k studencu, da si odpočijem,
vodi me po pravih potih
zaradi svojega imena. ODP.*

*Pogrinjaš mi mizo vpričo mojih nasprotnikov
in z oljem mi glavo maziliš,
dvignil bom kelih zahvale,*

¹⁵ prim. Jože Krašovec, *Psalmi: besedilo in razlaga*, Celje: Mohorjeva družba, 1989, 19–21.

ker tvoja dobrota je velika. ODP.

*Tvoje naklonjenost in milost mi sledita
in me spremljata, da nikdar ne omagam;
želim si, da pri tebi bi prebival,
vse dni prebival v tvoji hiši. ODP.*

Psalm 22 prikazuje Boga kot pastirja. Ta prispodoba se v Novi zavezi nadaljuje z Jezusom kot dobrim pastirjem, ki skrbi za svoje ovce (vernike). Ta psalm je večkrat uglasben in prepesnjen, kar kaže na to, da je med ljudmi še posebej priljubljen. Ena izmed različic je tudi v pesmarici *On živi!*: *Ti si moj pastir (str. 227)*.¹⁶

Psalm je po svoji obliki himna, po svoji vsebini pa psalm zaupanja, romarska pesem. Je hvalnica Božji ljubezni, kajti Bog vodi svoje z zanesljivo ljubeznijo, skrbi zanje z nesebično vdanostjo dobrega pastirja. V njej se prepletata stvarnost in podoba. V svetopisemski deželi spada namreč podoba pastirja s svojo čredo k vsakdanjemu življenju in je še danes zelo spoštovan. Ker zahteva poklic pastirja celega moža, vse njegove moči, predvsem pa vdanost in ljubečo skrb, postane pastirjevo ravnanje močna izpovedna podoba za Božjo očetovsko ljubezen. In če ima človek to Božjo ljubezen, mu nič ne manjka.

Prva kitica opisuje zelene pašnike, studence, torej oaze, ki vzhodnjakom pomenijo pojem sreče. To je prispodoba za blagostanje in izvir življenja, ki ga človek potrebuje za vsakdan. Podoba pastirja in črede se nato spremeni v človeka, ki veruje in mu Bog izkazuje svojo zvesto pastirsko skrb. Zeleni pašniki namreč ustrezajo čredi, medtem ko so prave poti primerne človeku. S tem da Bog tako rekoč s svojo roko vodi človeka, se je prvotna slika spremenila. Da lahko človek hodi po pravih potih, ga mora voditi Bog. Človek namreč sam s svojimi lastnimi močmi ne more ostati na pravi poti.

Druga kitica vabi molivca k občestvenemu obedu. Zauživanje v templju je namreč del daritvenega dogajanja. K temu svečanemu veselju sodi predvsem olje (»in z oljem mi glavo maziliš«), ki pa kot nujna obramba proti hudi sončni pripeki spada k vsakdanjemu življenju Izraela. Pomenljivo pa je tudi, da psalmist v svojem zaupanju do Boga in njegovega vodstva umeva vsak obed, vsako uživanje hrane izkustveno kot Božjo skrb za človeka. Bog je namreč vsak dan človekov gostitelj, da človeka zmeraj vabi kot gosta k mizi. In za vse to je človek Bogu hvaležen (»dvignil bom kelih zahvale«).

¹⁶ *On živi!*: *Mladinska bogoslužna pesmarica*, ur. Špela Blaznik idr., Ljubljana: Družina: Skupnost Emanuel, 2005.

Tretja kitica opisuje izkustvo Božje milosti in dobrote, ki ju je doživel v jeruzalemskem templju in ki ga spremljata vse dni naprej in mu dajeta moč za nadaljnje življenje (»in me spremljata, da nikdar ne omagam«). Dobrota in milost sta zemeljska in nadzemljaska dokaza božjega blagoslova. Kitica se zaključí z željo psalmista, da bi vse dni prebival v Gospodovi hiši, kjer sta milost in dobrota.¹⁷

- Psalm 29 (Dajte Gospodu čast) (Nina Novak in Urša Skoberne) – primerna (GSV, str. 189; PV, str.80)

*ODPEV: Dajte Gospodu čast njegovi sinovi,
dajte mu slavo, pojte mu vsi rodovi,
slavite le njegovo sveto ime
in z vami poje naj zdaj vsako srce.*

*Glas gospodov nad vodami,
Bog veličastva naj bo z vami.
Glas Gospodov je grmenje,
ognjenih zubljev je gorenje. ODP.*

*Gospod pretresa puščavo,
objema svojo naravo,
Gospodov veter gozdove razgalja,
vse stvarstvo pozdravlja svojega Kralja. ODP.*

*Gospodu slava se poje,
On zmaga vse boje,
na veke On prestoluje
in mir svoj nam daruje. ODP.*

Ta psalm je prav tako primeren za spev med berili, saj je vsebinsko enak Psalmu 29 (28) iz Svetega pisma. Prve vrstice Psalma so zajete v odpevu, medtem ko kitice strnjeno povzamejo vsebino preostalega Psalma.

Psalm 29 je eno izmed najizrazitejših pričevanj, da je bila vera v Boga Stvarnika v življenju Izraela živo pričujoča. Globok vtis, ki ga v človekovi duši pustijo čudovita Božja dela, obnavlja ta psalm z opisom nevihte, ki je ponazorjena tudi s kratkimi, bliskovitimi stavki, ki posnemajo grom. Po svoji obliki je psalm himna, ki opisuje Boga kot stvarnika in kralja. Odpev je povabilo, naj Božji sinovi vzklikajo hvalo, slavo in čast svojemu Bogu.

¹⁷prim. Jože Krašovec, *Psalmi: besedilo in razlaga*, Celje: Mohorjeva družba, 1989, 91–95.

V prvi kitici je opisan Gospodov glas, ki je v gromu, grmenju, v ognjenih plamenih. Prav tako tudi druga kitica nadaljuje z opisom Gospodovega glasu, ki ne pustoši samo gozdov in ne pretresa samo vod in gora, ampak tudi puščave. Tretja kitica pa govori o slavi Gospodu, Stvarniku, ki je nad vsem in ki prestoluje. Za tem se skriva trdno in zavestno prepričanje, da stoji Izrael pod posebnim gospostvom in varstvom svojega Boga, ki je kot Stvarnik že od začetka tudi kralj čez vse vesoljstvo.¹⁸

Še nekaj primerov pesmi:

- Gospod, naš Gospod (GSV, Ps 8) – primerna
- Gospod, ti sam si moja moč (PV, Ps 18) – primerna
- Hvali moja duša Boga (PV, Ps 91) – primerna

- Na križ si šel, Gospod (Marjetka Smrekar, Janez Briški) – neprimerna
(VZG, str. 197; MNO, str. 212; GSV, str. 120; PV, str. 222)

*ODPEV: Na križ si šel, Gospod, na križ si šel za nas;
Umrl si, Gospod, umrl za vse nas.*

*Krvav, razbičan, opljuvan,
ponižan, kot nihče ni še bil,
trpiš, a vendar ne kloniš,
tvoje rane so kali ljubezni. ODP.*

*Na križ si šel zaradi nas,
za dan vstajenja našega,
za radost, veselje in srečo,
srečo tistih, ki te ljubijo. ODP.*

*Slavimo te, rešitelj naš,
svetloba večna, večni dar;
razsvetlil si temo življenja
in pokazal nam pot v nebo. ODP.*

Besedilo pesmi ni povzeto neposredno iz Knjige psalmov, zato pesem ni primerna za spev med berili. Čeprav nas spodbuja k razmišljanju o Jezusovem trpljenju in je tudi spomin na to Jezusovo žrtev za vse ljudi ter ima za odpev vsebinsko primerno besedilo in dovolj enostavno, da lahko odpevajo tudi tisti, ki pesem prvič slišijo, po vsebini ni psalm (kot to zahteva

¹⁸ prim. Jože Krašovec, *Psalmi: besedilo in razlaga*, Celje: Mohorjeva družba, 1989, 111–114.

Splošna ureditev Rimskega misala). V praksi po župnijah pa sem že večkrat zasledila, da odpev te pesmi uporabljajo namesto aleluje v postnem času, to se pravi neposredno pred branjem evangelija. Pesem je primerna kot vstopna pesem ali kot pesem, s katero sklenemo bogoslužje.

- Ta pot je kratka (Gibanje Pot) – neprimerna
(VZG, str. 326; MNO, str. 991; GSV, str. 225; PV, str. 328)

*ODPEV: Ta pot je kratka, bilo bi škoda,
Da bi se srečala, a ne pogledala.
Ta pot je kratka, bilo bi škoda,
Da bi se srečala, a ne videla.*

*Res dolgo sem hodil in gledal sem v tla,
Blodil sem brez cilja, ko si me zmotil ti.
ODP.*

*Spoznal sem te v revnem Betlehemu,
Ko si kraljeval, mir mi daroval. ODP.*

*Zdaj opazujem tvoj križ in se sprašujem,
Čemu zdaj iščeš me, me vabiš iz teme.
ODP.*

Pesmi, katerih besedila niso povzeta iz psalmov ali vsaj kakšnega drugega odlomka Svetega pisma, za spev med berili niso primerne. Tako tudi pesem Ta pot je kratka ni primerna za spev med berili.

Ugotovitve:

V pesmarici *Med nami je On!* je poseben sklop, namenjen samo psalmom. V tem sklopu je 25 pesmi, od tega imajo oznako in številko psalma naslednji:

- Blagor človeku (Ps 1)
- Gospod je moj pastir (Ps 22)
- Kakor jelen hrepeni (Ps 42, 2–3)
- Slavil te bom, Gospod (Ps 9, 2–3)
- Nebesa pojejo (Ps 19)

Dejanskih psalmov je torej v tem sklopu 5 od 25 (20 %). Ostale pesmi imajo vsebinsko besedila, ki so vzeta iz katere izmed drugih knjig Svetega pisma, vendar ne iz Psalmov.

Nekaj pesmi v tematskem sklopu »Aleluje« (torej naj bi te pesmi sodile med Alelujo) pa je tudi označenih z zaznamkom oziroma številko psalma:

- Aleluja (Ps 16 (15))¹⁹
- Aleluja (Ps 103)
- Zahvaljajte se (Ps 117)

Te pesmi vsebujejo vzklik oziroma besedo aleluja, tako da so v praksi najpogosteje pete med delavniškimi mašami (od ponedeljka do sobote), ko se bere samo eno berilo. Tako sledijo kot psalm prvemu berilu in se povežejo z alelujo, ki je uvod v branje evangelija. Vendar to ne pomeni, da alelujo z vrstico nadomestijo.

V pesmarici *Pesem vesela* imajo nekatere pesmi prav tako pod naslovom napisan zaznamek oziroma številko psalma:

- Aleluja – Moja duša naj Gospoda slavi (Ps 104)
- Aleluja – Varuj me, o Bog in Kralj (Ps 16)
- Aleluja – Vriskaj in poj (Ps 100)
- Aleluja – Zahvaljajte se (Ps 118)
- Blagor človeku (Ps 1)
- Ps 29 (Dajte Gospodu čast) (Ps 29)
- Gospod je moja luč (Ps 27)
- Gospod, naš Gospod (Ps 8)
- Gospod, ti sam si moja moč (Ps 121)
- Hvali moja duša Boga (Ps 91)
- Hvalospev Stvarniku (Ps 104)
- Naj slave Gospoda (Ps 98)
- Nebesa pojejo slavo Gospodu (Ps 19)
- Saj ti si moj Bog (Ps 16)
- Tebe, Bog moj in moj Kralj (Ps 145)
- Ti si moj pastir (Ps 23)

V pesmaricah *Vsi zapojmo Gospodu* in *Gospod, saj veš ...* pa psalmi niso posebej označeni.

¹⁹ razlikovanje oštevilčenja psalmov je zaradi nekaj sprememb v latinski Vulgati in grški Septuaginti.

Nekatere pesmi, vezane na določene prilike, berila oziroma odlomke iz Svetega pisma:

Veliko pesmi je tudi tematsko oziroma vsebinsko vezanih na poseben odlomek ali priliko iz Svetega pisma. V tem poglavju sem jih nekaj naštel, ker na nek način dopolnjujejo berila in evangelije, torej branje iz Svetega pisma. To so pesmi, ki niso povsem svetopisemske, zato jih smemo uporabljati le pri mašah z otroki in ne pri navadnih nedeljskih mašah z ljudstvom.

- Glejte, sejalec gre sejat (prilika o sejalcu: Lk 8, 4–8, Mt 13, 1–9, Mk 4, 1–9)
- Ovca (prilika o izgubljeni ovci: Lk 15, 3–7, Mt 18, 12–14)
- Cesta (prilika o izgubljenem sinu: Jn 15, 11–32)
- Jezus se ob morju ustavi (kako Jezus kliče, izbira in vabi svoje učence, da se mu pridružijo, da hodijo za njim: Mt 4, 18–22, Mr 1, 16–20, Lk, 5, 1–11; Mt 9, 9–13, Mr 2, 13–17, Lk 5, 27–32)
- Jonova balada (Jon)
- Kakor jelen hrepeni (Ps 42, 2–3)
- Ko bi znal govoriti (o ljubezni: 1 Kor 13, 1–13)
- Ko Jezus je začel učiti (kako Jezus kliče, izbira in vabi svoje učence, da se mu pridružijo, da hodijo za njim: Mt 4, 18–22, Mr 1, 16–20, Lk, 5, 1–11; Mt 9, 9–13, Mr 2, 13–17, Lk 5, 27–32)
- K tempeljski zakladnici (prilika o dveh novčičih: Lk 21, 1–4, Mr 12, 41–44)
- Jezus ljubil je apostole (Jezus in apostoli; kako Jezus Petra določi za prvega papeža)
- Podaj mi roko, brat Tomaž (nejeverni Tomaž: Jn 20, 24–29)
- Prerodi me, Gospod (prim. o ljubezni: 1 Kor 13, 1–13)
- Sta šla učenca (učenca na poti v Emavs srečata Vstalega Kristusa: Mr 16, 12–13, Lk 24, 13–35)
- Getsemani (Jezus moli v vrtu Getsemani, apostoli spijo: Mt 26, 36–46, Mr 14, 32–42, Lk 22, 39–46)
- Judov bal se je Pilat (Pilat zaslišuje Jezusa: Mt 27, 15–31, Mr 15, 6–20, Lk 23, 13–15, Jn 19, 1–16)
- V samotnem kraju (Jezus nahrani pettisočglavo množico: Mt 14, 13–21, Mr 6, 30–44, Lk 9, 10–17, Jn 6, 1–14; Jezus učencem umije noge: Jn 13, 1–11)
- In Gospod vsejal je seme (prim. prilika o sejalcu: Lk 8, 4–8, Mt 13, 1–9, Mk 4, 1–9)
- Miza (zadnja večerja: Mt 26, 26–30, Mr 14, 22–26, Lk 22, 14–23, 1 Kor 11, 23–25)
- Pojte z menoj Gospodu vsi (Marijin hvalospev: Lk 1, 46–56)

- Prerodi me, Gospod (Ko bi govoril človeške in angelske jezike) (o ljubezni: 1 Kor 13, 1–13)
- Cestne daljave (prim. prilika o izgubljenem sinu: Jn 15, 11–32)

7.3 Aleluja

Aleluja je liturgična pesemska vrsta v Ordinarium Missae in je torej obvezni del maše. Sestavljena je iz vzklikov aleluja in vrstice (iz Svetega pisma). Je vzklik veselja in pomeni »Slavite Gospoda!«. Izhaja že iz tempeljskega in sinagogalnega bogoslužja in ni bil nikoli preveden v druge jezike. Razlika med Judi in kristjani je le v tem, da so Judje peli alelujo le z določenimi psalmi, kristjani pa ob vseh psalmih, ne glede na vsebino. Prve krščanske skupnosti je navdihnila tudi Janezova knjiga Razodetja, kjer Janez ta vzklik veselja pogosto polaga v usta vseh svetih v nebesih, t. i. nebeškem Jeruzalemu.

Aleluja je vzklik evangeliju, besedam življenja, ki nam jih je Jezus zapustil. Večji pomen je v glasbenem smislu aleluja v liturgiji dobila z gregorijanskim koralom s posebnimi melizmatičnimi okraski, kar daje napevu nekakšno mistično moč. Nekateri so celo prepričani, da to ni več zemeljsko, človeško petje, ampak že nebeško. Z glasbenega vidika pa je aleluja edini del bogoslužja, ki je poln razgibanosti in se človek lahko sprost v veselju in le-tega izraža tudi s svojim glasom. Takrat se vernik sprost in v veselem vzdušju pričakuje besede evangelija. Zato alelujo Cerkev predpisuje za vse dni v letu, razen v postu. O pomenu in mestu v bogoslužju govori tudi Splošna ureditev Rimskega misala, ki pravi:

» Po berilu, ki je neposredno pred evangelijem, pojemo »aleluja« ali drug spev, kakor terja čas cerkvenega leta. Ta vzklik je samostojen obred ali dejanje, s katerim zbor vernikov sprejme in pozdravi Gospoda, ki bo govoril v evangeliju, ter s petjem izpove svojo vero. Med petjem vsi stojijo; začenja pevski zbor ali pevec, če je primerno, ga ponavljamo, vrstico pa poje pevski zbor ali pevec.

a) »Alelujo« pojemo vse leto, razen v postu. Vrstice vzamemo iz knjige beril ali iz graduala.

b) V postnem času pojemo namesto aleluje vrstico pred evangelijem ali drug psalm ali nadaljevalni spev, kakor je v knjigi beril ali v gradualu. Kadar je pred evangelijem le eno berilo:

a) v času, v katerem je »aleluja«, lahko pojemo alelujni psalm ali psalm in »alelujo« z njeno vrstico;

b) v času, v katerem ni »aleluje«, lahko pojemo psalm in vrstico pred evangelijem ali samo psalm;

c) »aleluja« ali vrstica pred evangelijem lahko odpade, če ni petja.« (RMu 62–63)

Pri psalmih, še posebej v velikonočnem času, je lahko aleluja namesto psalmovega odpeva, kar pa ne pomeni, da aleluja z vrstico pred evangelijem odpade. Odpade lahko le, če je ne pojemo in ne, če jo že pojemo skupaj s psalmom. Tudi takrat, ko jo pojemo s psalmom, sledi aleluja z vrstico.²⁰

Za primerne pesmi, ki se jih sme peti za spev aleluja, sem opredelila tiste pesmi, ki imajo glavni poudarek na besedi 'aleluja', vmes pa morda krajše besedilo, ki je vezano na Jezusa Kristusa in/ali Božjo besedo. V primeru, da pa je med alelujo besedilo, ki je izmišljeno ali si ga izmišljujemo sproti (kar je praksa po slovenskih cerkvah), pa je pesem primerna npr. pri maši z otroki, pri mašah z odraslimi pa si ne smemo izmišljevati besedila sproti ali kar tako, saj morajo biti pesmi za mašo potrjene od Škofovske konference in od Kongregacije za bogoslužje in disciplino zakramentov.

Primeri pesmi:

- Aleluja – naše veselje – primerna
(MNO, str. 109; GSV, str. 11)

ODPEV: Ale-lu, aleluja, ale-lu, aleluja, ale-le, aleluja, aleluja.

Naše veselje ne bo se končalo, ne bo se končalo in se ne konča! ODP.

Ta naša pesem ne bo se končala, ne bo se končala in se ne konča! ODP.

Pesem je primerna za alelujo pri maši z otroki, saj je glavni odpev ponavljajoči se vzklik aleluje, kitice pa so tropirana vsebina veselja, ki se ne bo končalo. Pevci lahko pesem še dopolnijo s kiticami, tako da v dano shemo (»ne bo se končalo«) vključijo še kaj drugega, kar pomeni veselje oziroma nekaj pozitivnega (npr. naše življenje ne bo se končalo, ta naša sreča ne bo se končala, ta naša daritev ne bo se končala ipd.). Pri mašah z odraslimi pa si besedila ne smemo izmišljevati sproti ali kar tako.

²⁰ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

- Jezus Kristus je naš Rešenik (C. E. Hauguel) – primerna (GSV, str. 66)

*Jezus Kristus je naš Rešenik,
Jezus Kristus je vstal in živi,
s svojim križem premagal je smrt, aleluja!*

ODPEV: Aleluja (3x), aleluja (3x), aleluja (3x), aleluja!

*Osvobodil nas s svojo krvjo
je od greha in smrti, teme,
za vse čase odkupljeni smo, aleluja! ODP.*

*Pred vsemi ljudmi pričamo,
da ljubezen je strla temo,
hvalimo ga, Gospoda neba, aleluja! ODP.*

*Zdaj prihaja k nam s svojo močjo,
veselimo se, tu je naš Kralj,
Zmagovalec in Bog od Boga, aleluja! ODP.*

Pesem je primerna za petje aleluje, predvsem če pojemo refren, eno izmed kitic in refren. Kitica tako nadomesti vrstico, ki je ponavadi pred evangelijem.

- Aleluja Ps 16 (15) (Pavel Kodelja, skupnost Emanuel) – neprimerna (MNO, str. 101; PV, str. 26)

ODPEV: Alelu alelu aleluja alelu alelu alelu aleluja.

*Varuj me, o Bog in kralj, k tebi zatekam se.
Vedno naj prepevam ti: »O moj Gospod!«
Sreča zame si le ti, o, moje veselje si;
le po tebi hrepeni moje srce. ODP.*

*Vsi maliki niso nič, prazni bogovi so,
naš Gospod pa ustvaril je širno nebo.
Hvalnice mogočne le njemu prepevamo,
vse, kar diha in živi, njega slavi. ODP.*

*Moj Gospod svetuje mi, v boju pomaga mi,
vedno opominja me moje srce.
Le pred kom bi trepetal, kaj bi se sploh še bal;
ne omahnem, saj je On vedno z menoj. ODP.*

Pot življenja kažeš mi, skrbno me varuješ;

*kot svetilnik vodiš me k sebi v nebo.
Večne radosti deliš njim, ki te ljubijo,
polni sreče in miru tebi pojo. ODP.*

Ta pesem ni primerna za alelujo, čeprav je odpev sestavljen iz samih vzklikov aleluje. Ker se ta pesem vsebinsko naslanja na psalm, je lahko namesto določenega psalma, ne more pa biti vsa pesem namesto aleluje z vrstico. Podobno je npr. s pesmima Aleluja (Ps 103) (MNO, str.102; PV, str. 20) in Zahvaljajte se Gospodu vsi (Ps 117) (MNO, str. 108; GSV, str. 275), ki sta tudi kombinaciji psalma in aleluje.

- Jaz sem živi kruh (Janez Ferlež) – neprimerna (MNO, str. 110; GSV, str. 63)

*Jaz sem živi kruh,
ki prihajam iz nebes.*

Vabim te, da posvetiš se meni ves.

*Poslušaj duha,
ki kliče Aba, Oče.*

*Hrepeni po Njem,
ki Stvarnik je.*

*ODPEV: Moli Boga, aleluja, aleluja,
slavi Ga, Očeta, Stvarnika.*

Amen, aleluja. (3x)

Kdor veruje vame,

ne bo nikoli lačen in žejen.

Z mano bo delil življenje, ki ne mine.

*Jaz sem večno življenje,
ne odhajaj drugam.*

*Obudil te bom
poslednji dan. ODP.*

Pesem ni primerna za alelujo, saj je sam vzklik premalo izpostavljen. Poleg tega je v pesmi bolj poudarjen kruh, kako se nam Jezus daje v hrano za večno življenje, kar po vsebini sodi bolj k darovanju oziroma k vsebini povzdigovanja. Zato je pesem vsebinsko bolj primerna npr. za obhajilni spev.

7.4 Offertorium ali darovanjski spev

Darovanjski spev je spev, ki spremlja darovanje vernikov. Danes darove (kruh in vino) na oltar prinesejo ministranti ali diakoni, verniki pa v t. i. puščico (košara ali vreča, ki jo po cerkvi nosi ministrant ali kdo od laikov) darujejo denar za potrebe cerkve in ljudi. V prvih stoletjih krščanstva so verniki prinašali na oltar darove za mašo, kruh in vino, hkrati pa so darovali tudi denar oziroma ostale dobrine za reveže. Ob tem je nastal precejšen hrup zaradi

premikanja in šušljanja, zato je bil darovanjski spev tudi praktična rešitev za preglasitev nemira. Tako je v cerkvi nekoliko obdržal zbranost.

Sv. Avguštin je eden prvih, ki govori o darovanjski pesmi. Pravi, da so med darovanjem peli psalme oziroma vsaj dele psalmov. Izpričani so tudi darovanjski spevi gregorijanskih napevov, v katerih pogosto najdemo »Ave Marijo« ali kaj podobnega.

Vse to priča, da so si darovanjski spevi po vsebini zelo različni. Nekateri pripovedujejo o prebrani Božji besedi, nekateri se vsebinsko navezujejo na konkreten praznik, drugi napovedujejo prihod Besede, ki bo pri sveti maši postala telo. Nekateri spevi tudi vabijo, naj se pripravimo na skrivnost svete maše, ko bo kruh – hostija postala Jezusovo telo, vino pa Jezusova kri. Darovanjski spev pa je lahko tudi prošnja, da se zedinimo, torej združimo kot eno samo občestvo, eno samo skupnost, ki veruje v Jezusa Kristusa, Sina Božjega in v njegovo vstajenje.

Sedanji misal (iz leta 1992) ne prinaša več speva za darovanje, kar pomeni, da le-ta ni nujna in neločljiva sestavina bogoslužja. Lahko ga nadomesti tišina. In četudi Rimski misal ne prinaša več speva za darovanje, navodila svetujejo darovanjsko pesem, ko pravijo:

»Sprevod prinašanja darov spremlja petje pri darovanju, ki naj traja vsaj toliko časa, da so darovi položeni na oltar. Glede načina petja veljajo ista pravila kakor za vstopni spev.« (RMu 74)²¹

Med ritmično-duhovnimi pesmimi so pesmi, ki opisujejo darovanje: darovanje kruha in vina, življenja, pesmi, srca ... Vse to v smislu darovanja Bogu, kot dar v zahvalo in prošnjo. Vendar vsebinsko niso vse pesmi primerne za darovanje.

Prvi problem so pesmi, katerih vsebina pripoveduje o kruhu in vinu, kot da sta že postala Jezusovo telo in kri, čeprav med darovanjem še nista. Navaden kruh in navadno vino se v Jezusovo telo in kri spremenita med posvetilnimi besedami. Zato v trenutku darovanja (ko darove šele prinesemo na oltar) ne moremo govoriti o Jezusovem telesu in krvi. Osrednja darova svete maše sta kruh in vino, zato se mi zdi smiselno, da sta v besedilu pesmi omenjena, torej da se vsebina navezuje na ta del maše. Zato so neprimerne pesmi tiste, ki kruha in vina sploh ne omenjajo. Poleg kruha in vina pa ljudje pri darovanju prinašamo še druge stvari, tako materialne (denar za potrebe cerkve in druge dobrodne namene) kot tudi duhovne (skrbi, ljubezen, delo, vprašanja, zahvale, prošnje ...).

²¹ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

Primeri pesmi:

- Glej na te darove (Gen) – primerna
(VZG, str. 64; MNO, str. 912; GSV, str. 42; PV, str. 84)

*Glej na te darove, glej na nas, Gospod.
Vse ti podarimo, združi nas s seboj.*

*ODPEV: Saj v tvoji maši je naša maša,
V tvojem življenju naše življenje.*

*Kaj naj ti darujemo, Stvarnik naš Gospod?
Tu je naša beda, sprejmi jo, Gospod. ODP.*

Pesem sem označila kot primerno, čeprav kruha in vina ne omenja neposredno. Ju pa nakazuje v prvi besedni zvezi »Glej na te darove«. Iz tega lahko sklepamo, da sta med »temi darovi« mišljena tudi kruh in vino, saj ju v trenutku darovanja verniki lahko dejansko vidijo, kako ju ministranti prinesejo na oltar (to nakazuje velelnik »Glej« kot povabilo, da vernik spremlja to darovanje). Prav tako pesem nakazuje tudi darovanje duhovnih stvari, življenja, trpljenja, bede, iskanja ... Vse to vernik izroči Bogu.

- Kakor je bil ta kruh (Sončna pesem) – primerna
(VZG, str. 126; MNO, str. 929; GSV, str. 82; PV, str. 183)

*Kakor je bil ta kruh, ki ga lomimo,
Prej raztresen po gorah, zneten eno je postal.*

*ODPEV: Tako naj se zbere tvoja cerkev
Ob koncu zemlje v tvoje kraljestvo.*

*Kakor je bila pijača, ki jo pijemo,
Skrita v grozdnih jagodah in je vino postala.*

Pesem je primerna za darovanje, po mojem mnenju celo zgledna. Opisana sta glavna darova (kruh in vino), ki sta iz Božjega stvarstva (narave) s pomočjo človeških rok in dela postala materialni dobrini oz. hrana in pijača, po katerih bo Jezus lahko prišel v naše telo in srce. Poleg tega je tukaj izpostavljena misel združevanja (»tako naj se zbere tvoja Cerkev«) v smislu občestva pri tako sveti stvari kot je sveta maša. Prav tako naj bi bili ljudje v vsakodnevem življenju med sabo povezani in naj bi si med seboj pomagali, ker bomo le s

tem dosegli lepo in vsem dobro življenje ter ob smrti oziroma koncu sveta odšli v nebesa («ob koncu zemlje v tvoje kraljestvo«).

Besedilo je vzeto iz starega krščanskega spisa iz začetka drugega stoletja – Didahe-ja ali Nauka dvanajsternih apostolov št. IX.²²

- Miza (F. Gačnik) – neprimerna
(VZG, str. 187; MNO, str. 944; GSV, str. 112; PV, str. 373)

*Miza, okrog nje so zbrani dvanajsteri
in med njimi Jezus.
Na belem prtju je vino in kruh.*

*»To Telo je moje, Kri za vas prelita,«
govori jim Jezus.
V kruhu je Jezus in v vinu je Kri.*

*Ob oltarni mizi zbiramo se verni,
takrat pride Jezus.
Na sveti mizi je hrana z nebes.*

Pesem ni primerna za darovanje, ker se pri darovanju darovi (kruh in vino) šele prinesejo na oltar in kruh in vino še nista Jezusovo telo in kri, kar pa govori ta pesem («v kruhu je Jezus in v vinu je Kri»). Da pa pesem sploh ni primerna za katoliško bogoslužje, pa nam pove trditev »V kruhu je Jezus in v vinu je kri«, ki ni v skladu s katoliško teologijo, ki pravi, da je Kristus navzoč pod *podobo* kruha in vina in ne v kruhu in vinu, kakor razlagajo protestanti. Za njih kruh ostaja kruh in vino ostane vino, v katoliški teologiji pa se ta kruh spremeni v Kristusovo telo in vino v Kristusovo kri.

- Darujem ti oziroma Sprejmi ta dar, Gospod (Mateja Ramovš) – neprimerna
(GSV, str. 212; PV, str. 313)

*Darujem ti ljubezen, ki v meni živi,
sprejmi ta dar, Gospod.
Tu je moja sreča, vse moje skrbi,
vsak utrip srca darujem ti.*

²² *Didache: Nauk dvanajsternih apostolov*, Ljubljana: Beseda evangelija, 1973, 31.

*ODPEV: Ti, Gospod, si v tem kruhu in vinu,
tu tvoje je telo in tvoja kri.
Vedno si za nas se daroval,
zdaj sprejmi te darove radosti.*

*In vsaka moja misel v tem dnevu, Gospod,
zate naj se rodi.
Tu je vsak trenutek, ki me vzradosti,
vsak življenja dar darujem ti. ODP.*

Pesem ni primerna za darovanjski spev, saj prav tako govori o Jezusu (Gospodu), ki je že pod podobo kruha in vina. Pesem pa je tudi s teološkega vidika neprimerna, saj gre tudi tukaj (podobno kot že pri prejšnji pesmi) za protestantsko izražanje Kristusove navzočnosti, medtem ko katoliška Cerkev uči, da je Kristus navzoč *pod podobo* kruha in vina in ne v kruhu in vinu.

- Kaj naj ti danes položim na oltar oz. Darujem ti (Gregor Černe) – neprimerna (PV, str.86)

*Kaj naj ti danes položim na oltar?
Premajhen sem, da bi prinesel ti dar.
Pa vendar nekaj malega jaz imam,
Kar lahko z veseljem ti dam.*

*Vsak dan se prizadevno v šoli učim,
Če sem pri volji, tudi kaj postorim.
Ko ležem v posteljo, križ naredim,
Da lahko res mirno zaspim. ODP.*

*ODPEV: Darujem svoje ti srce!
Darujem svoje ti želje!
Darujem dobra dela vsa!
Darujem svoja upanja!*

*Sprejmi, Gospod, daritev iz naših rok,
Vsa naša upanja v imenu otrok!
Veselje, ki ga tebi poklanjamo,
Naj darilo naše ti bo! ODP.*

Po mojem mnenju pesem ni primerna za darovanjsko pesem, ker vsebinsko ne omenja darov (kruha in vina), ampak le vernikova upanja, srce, želje, dobra dela (za trenutek pri maši so to precej abstraktni pojmi). Zdi se sicer, da je pesem napisana bolj za maše z otroki, a zaradi tega še ni treba, da je vsebinsko pomanjkljiva za darovanjsko pesem. Primerna je za kakšen drug del svete maše, ki je namenjena otrokom (npr. vstopni spev ali obhajilni spev).

Ugotovitve:

Med pregledovanjem pesmi za darovanje sem ugotovila, da je v besedilih ritmično-duhovnih pesmi večkrat omenjeno, da verniki darujejo »svoje srce, svoje življenje, svoje delo,

svojo pesem, svoje želje«. Manjkata pa kruh in vino. To je npr. v pesmih Darujemo ti (MNO, str. 104; GSV, str. 35, PV, str.88), Kaj naj ti danes položim na oltar (PV, str. 86).

Med dolgoletnim sodelovanjem v otroških in mladinskih zborih ter ob poslušanju drugih zborov po Sloveniji pa sem opazila, da zbori oziroma njihove zborovodje za darovanje enostavno izberejo pesem, ki ima v besedilu besedo »dar«, »darovanje«, »darujem« ali kaj podobnega, ne poglobijo pa se v vsebino oziroma bistvo pesmi kot celote.

7.5 *Communio* ali obhajilni spev

Obhajanje je del maše, ko verniki v vrsti počasi pristopijo pred oltar, kjer jim duhovnik v usta ali v roke položi hostijo, to je Jezusovo telo (jih obhaja). Med tem sprevodom se je od zgodnjega krščanstva naprej prepeval 34. psalm (»Slavil bom Gospoda vekomaj«), njegova deveta vrstica – »Okusite in spoznajte, kako dober je Gospod« – pa je služila kot odpev. Ta psalm se na tem mestu pri bogoslužju več ne poje. Namesto tega se poje t. i. obhajilna pesem. Gre torej za evharistično pesem, ki naj bi vernike bolj duhovno povezala in ustvarila vzdušje ob prejemu Kristusovega telesa. Prav tako lahko obhajilni spev izraža tudi veselje ali zahvalo ob srečanju z Jezusom ter željo, da bi bil Jezus navzoč v vernikovem življenju vsak dan.

Pri tem delu maše oziroma pri obhajilnem spevu ima zato velik pomen besedilo, vsebina, sporočilo, kar pomeni, da je bolj pomembno od same melodije, glasbe (tj. glasba je v službi besede). Zato tudi ni potrebno, da se poje ves čas. Ker je to trenutek tudi osebnega srečanja z Bogom, naj bo čas tudi za tihoto, kjer se vsak vernik sam poglobi v to skrivnost, ki ji je bil priča. Pesem je lahko zato zahvalna, slavlilna, predvsem pa z vsebino te skrivnosti, da se Jezus daje pod podobo kruha in vina, v smislu, kot je sam rekel: *»Jaz sem živi kruh, ki sem prišel iz nebes. Če kdo jé od tega kruha, bo živel vekomaj. Kruh pa, ki ga bom dal jaz, je moje meso za življenje sveta.«* (Jn 6, 51)

Splošna ureditev Rimskega misala pa pravi:

»Ko mašnik zauživa zakrament, začnemo peti obhajilni spev, ki naj z enotnostjo glasov izraža duhovno zedinjenje obhajencev, razodeva prisrčno veselje in bolj poudari »občestveni« značaj sprevoda za prejem evharistije. S petjem nadaljujemo, medtem ko verniki prejemajo zakrament (prim. navodilo 3. 4. 1980, št. 17). Če bomo peli hvalnico po obhajilu, je treba petje med obhajilom pravočasno prekiniti. Poskrbeti je treba, da tudi pevci lahko prejmejo obhajilo.« (RMu 86)

»Lahko pojemo antifono iz rimskega graduala s psalmom ali brez njega ali antifono s psalmom iz preprostega graduala ali drugo primerno pesem, ki jo je odobrila škofovska konferenca. Poje zbor sam ali zbor ali pevec z ljudstvom. Če pa ni petja, lahko obhajilni spev, ki je v misalu, preberejo ali verniki ali nekateri izmed njih ali bravec ali, če ni druge možnosti, mašnik, potem ko se je sam obhajal, preden začne deliti obhajilo vernikom.« (RMu 87)

»Ko je delitev obhajila končana, naj mašnik in verniki, če se zdi primerno, nekaj časa tiho molijo. Lahko pa celotno občestvo opravi tudi psalm ali drugo hvalno pesem ali hvalnico.« (RMu 88)²³

Primeri pesmi:

- Povabil si me (Shalom) – primerna
(VZG, str. 272; MNO, str. 1041; GSV, str. 178, PV, str. 281)

*Povabil si me, Gospod,
da sprejmem te v svoje srce,
dal si mi obljubo to,
da tvoje telo pripelje me v nebo.
Verjamem in zaupam ti,
zato pristopam k tvoji mizi,
da se nasitim in znova zaživim.
Rad bi dojel veličino tvoje ljubezni,
razmišljam, a ne pridem do dna,
obdaja me le prijeten občutek,
da sva eno ti in jaz.*

*ODPEV: Prepuščam se ti, tako varen sem s teboj.
Prepuščam se tvoji ljubezni,
ki se razliva name.
Prepuščam se tvoji bližini, Gospod.*

*Že dolgo je tega, ko si žrtvoval,
svoje telo na križu.
Vse stvari minevajo,
le tvoje ljubezen je vedno ista,
enkratna, neponovljiva.
Ne razmišljam več, le ... ODP.*

Pesem je primerna za petje med obhajilom, saj v sebi nosi bistvo tega trenutka: Jezusovo povabilo, naj ga sprejmemo v svoje srce, Jezusova obljuba, da »kdor je od tega kruha, bo

²³ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

živel vekomaj« (bo prišel v nebo, v nebesa), vernikova vera in vdanost (»verjamem in zaupam ti, zato pristopam k tvoji mizi«), osebno srečanje Boga in človeka (»prijeten občutek, da sva eno ti in jaz«), predanost Bogu (»prepuščam se ti«), Božja bližina, spomin na Jezusovo trpljenje, žrtev za človeka, vstajenje in večno Božjo ljubezen.

- Gospod, glej, zdaj sem pred teboj (po melodiji An angel – Kelly Family) – primerna (MNO, str. 913; GSV, str. 46)

*Gospod, glej zdaj sem pred teboj,
sprejmi me kot majhen dar.
Rad bi te prejel v srce,
prosim, blagoslovi me.*

*ODPEV: Gospod, prebudi me,
da grem s Teboj na pot Ljubezni, Miru.
Naj bom svetilka v temi vsem,
ki iščejo v meni Tvoj glas.*

*Mogoče sem kdaj žalil te,
oči zapiral in srce.
Ko k meni je pristopil brat,
skril pred njim sem svoj zaklad.*

*Ti mi daješ moč, Gospod,
z milostmi me bogatiš.
S Tabo naj se združim zdaj,
naj bo tvoj vsak moj korak. ODP.*

Pesem je vsebinsko primerna za obhajilo, saj nosi v sebi zavest o človekovi majhnosti, željo prejeti Jezusa v srce, v svoje življenje. Primerna je za mladinske maše, za mlade morda še posebej privlačna, ker je besedilo napisano na znano melodijo *An angel* skupine Kelly Family. Osebno sem proti prirejanju besedil na melodije znanih pesmi, vendar sem videla, da mlade to pritegne, je bližje njihovemu svetu in razmišljanju in jim tudi vero na ta način pomaga bolje razumeti. Ni ravno najbolje, da tak način prirejanja postane praksa, še posebej je to vprašljivo za petje pri sveti maši, saj tudi z melodijo kažemo odnos do svetega trenutka.

Pri tem je treba poudariti še to, da če je melodija tako znana, da verniki kljub novemu besedilu mislijo na drugo, prvotno vsebino, pesem ni primerna za bogoslužno rabo.

Še nekaj primerov pesmi:

- Kakor plamen (GSV, str. 83) – primerna (ker opisuje človekovo radost ob lomljenju kruha, Jezusovem dejanju ljubezni, ki je premagalo smrt in nam vrnilo življenje).
- Kruh iz nebes (GSV, str. 98) – primerna (ker govori o Jezusovi daritvi, ki je odrešila svet greha).

- Nihče ne ljubi te kot jaz (GSV, str. 140) – primerna (ker govori o Jezusovi ljubezni, katere dokaz je križ in vstajenje).
 - Sprejmi, o Gospod (GSV, str. 315) – primerna (ker govori o Kruhu in Vinu na oltarju, ki nas rešujeta greha).
 - V tvoji bližini, Bog (GSV, str. 251) – primerna (ker pravi, da si človek želi prebivati blizu Boga, saj v njem najde mir in zavetje).
 - Vzemi srce moje (MNO, str. 1011; GSV, str. 273) – primerna (ker govori o osebnem doživljanju Boga kot izvira življenja, ljubezni, miru).
-
- Odrini na globoko (B. Osojnik) – neprimerna (MNO, str. 1036; GSV, str. 158)

*Hodil sam povsod sem naokrog,
lahkih nog, brez tebe.
Svet sem ljubil, skoraj nič se trudil,
da bi te spoznal.
Tedaj si prišel Ti, prišel Ti, o moj
Bog,
z neba mi na pomoč,
ker videl si mojo slabotno moč
in mi dejal:*

*ODPEV: Odrini na globoko, tam so
školjke,
v njih odkril boš bisere drage.*

*Odrini na globoko, tam so školjke,
v njih odkril boš svoj zaklad.*

*Zdaj sem srečen, saj postal sem
večen,
v Tebi, o moj Bog.
Hvala ti za tiste težke dni,
ko si ljubil me le Ti.
Gospod, pridi z menoj, ko grem
med nje,
ki si žele božje ljubezni in miru,
dajal bom vsakemu. ODP.*

Pesem je med otroki in mladimi zelo priljubljena in primerna za razna skupinska srečanja, festivale in podobno. Ni pa primerna za obhajilni spev pri sveti maši, saj vsebinsko ni nobene povezave s kruhom, vinom, Jezusovim telesom in krvjo ali osebnim srečanjem Boga in človeka. Pesem govori na splošno o življenju vernega človeka, ki je v Bogu našel smisel in si v svojem vsakdanu vzame čas zase in premišljuje o življenju (»odrine na globoko«) in v tišini najde smisel in pot, kako bo živel vsakdan, da bo dobro zanj in za ljudi okrog njega (»odkril boš svoj zaklad«).

Ugotovitve:

Primerne pesmi za obhajilni spev najdemo tudi v pesmaricah ritmično-duhovne glasbe. Potrebno je paziti na vsebino, ki naj bo vezana na osebno srečanje človeka in

Boga. Pri tem delu svete maše (morda bolj kot pri drugih) pa moramo biti pozorni tudi na melodijo pesmi. Trenutek obhajila je namreč trenutek, ko naj bi se vsak vernik še posebej umiril in v zbranosti pristopil k obhajilu. Zato so morda primerne pesmi z bolj umirjenimi melodijami, ki ne vznemirjajo vernikove pozornosti.

To je tudi razlog, da sem pod to poglavje uvrstila tudi pesmi, ki sem jih poimenovala »kratki spevi« (kratke pesmi z malo vsebine, ki se večinoma ponavljajo), predvsem tiste, kjer se besedilo ponavlja oziroma tropira (struktura kitice ostaja enaka, zamenjujejo se le nekatere besede), imajo bolj umirjene melodije, vsebinsko pa so vezane na imena Jezus, Gospod, Rešitelj in na ostala poimenovanja za Boga ter na krajše stavke, ki so vsebinsko velikokrat prošnje, zahvale ali dejstva o ljubezni do Boga in Božji ljubezni do človeka.

Pesmi so funkcijsko najbolj primerne za skupinske molitve ali adoracijo (Jezusovo češčenje), pri maši pa bi jih uvrstila le med obhajilne speve, vendar ne vse. (Podčrtane so ponavljajoče oziroma tropirane – besedilo se mestoma spreminja.)

- Hvali svojega Boga (MNO, str. 917; GSV, str. 56; PV, str. 142)
- Izvir si, Jezus (MNO, str. 324)
- Jezus, Gospod moj živi! (MNO, str. 306; GSV, str. 64)
- Jezus, Jezus (MNO, str. 307)
- Jezus, kralj vsega stvarstva (MNO, str. 307; GSV, str. 65)
- Jezus moj, ljubim te (MNO, str. 704, GSV, str. 67; PV, str. 167)
- Jezus, slavimo te (MNO, str. 325)
- Ljubim te, Jezus (VZG, str.184; MNO, str. 315)
- Oče, tebe slavila bom (GSV, str. 153)
- Odpri oči mi (MNO, str. 329; GSV, str. 157)
- Poglejte, kakšno ljubezen (MNO, str. 967; GSV, str. 170)
- Pridi k nam, Gospod (MNO, str. 970; GSV, str. 182; PV, str. 287)
- Prihajam k tebi, moj Gospod (MNO, str. 971; GSV, str. 184; PV, str. 289)
- Ti velik si (GSV, str. 239)
- Ti si moj prijatelj (MNO, str. 333; GSV, str. 233; PV, str. 339)
- V mojih mislih si le ti (MNO, str. 1053)

7.6 *Ite missa est ali pojdite v miru*

Že v predkrščanskem Rimu so imeli navado, da so vsako zborovanje končali tako, da je predsedujoči vstal in razglasil, da je zborovanje končano. Ta navada je pustila sled tudi pri kristjanih, ki so obred sklenili tako, da se je diakon obrnil k ljudstvu in zaklical »Ite missa est!«, torej »Pojdite, maše je konec!« in ljudje so odšli domov. Kasneje je vzklik dobil pomen slovesnega odposlanja vseh vernikov v realen svet in konkretno življenje. Vsak od vernikov, ki pride od maše, naj bi se čutil poslanega, da napolni svoj življenjski prostor in okolico z veseljem nad Kristusovim odrešenjem in Njegovo ljubeznijo.

V slovenskem prostoru temu klicu dodamo še dodatne besede »v miru!« (kakor je to običajno v Vzhodnih liturgijah). Ljudstvo temu odslovesu odgovori z vzklikom »Bogu hvala!«, ki je bil sprva le vsakdanji vzklik na vsako sporočilo, zdaj pa ima še pomen zahvale za celotno slavo, ki smo ga obhajali.

Pesem za konec maše ni bila predvidena. Vse, kar se poje na koncu (in po slovenskih cerkvah navadno se), je torej že po maši oziroma izven nje.²⁴ Zato se lahko poje katerakoli pesem. Najprimernejša je pesem praznika ali liturgičnega časa, ker pa Slovenci posebej častimo Marijo, je navadno pri nas po koncu maše Marijina pesem. Zato sem se odločila, da v tem poglavju predstavim Marijine pesmi.

Poleg Marijinih pesmi so za konec maše primerne tudi druge ritmično-duhovne pesmi, ki pa naj bodo (podobno kot vstopne) vezane na posamezen čas cerkvenega leta, praznike ali druge priložnosti, vernika pa naj popeljejo v vsakdanje življenje, kjer bo z močno voljo in z Božjim blagoslovom delal dobro.

Marijinih pesmi je v slovenskem prostoru tudi med ritmično-duhovnimi pesmimi mnogo. V pesmarici *Vsi zapojmo Gospodu* je v tematskem kazalu na koncu tudi sklop »Marijine«, v pesmarici *Med nami je On!* so Marijine pesmi razvrščene prav v svoje poglavje »Marija«, medtem ko v pesmaricah *Gospod, saj veš ...* in *Pesem vesela* Marijine pesmi niso posebej označene. Med pesmimi nisem zasledila kakšne, ki bi bila vsebinsko neprimerna, saj vse opisujejo Marijo kot Brezmadežno, Priprošnjico, Mater Božjo in iz pesmi veje bližina, ki jo verniki čutijo do Marije: bila je prav tako človek kot mi, zdaj pa pri Bogu prosi za nas.

²⁴ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

- Ti, naša mati ljubljena
(VZG, str. 352; MNO, str. 511; GSV, str. 232)

*Ti, naša Mati ljubljena, si od Boga izvoljena,
ti polna vseh si milosti, zdaj k tebi prihitim.
Ti veš za Betlehem, poznaš ves Nazaret,
si doživela Golgoto, pa tudi prazen grob.*

*ODPEV: Ave²⁵, ave, ave Marija,
prosi, prosi, prosi za nas.
Ave, ave, ave Marija,
prosi, prosi, prosi za nas Boga.
Ti, naša Mati ljubljena, saj vir si vsega upanja,
mi vsi zavetje iščemo in k tebi pridemo.
Poznaš skušnjave in skrbi, zablod nas večnih varuj ti,
Tolažnica žalostnih, mi k tebi kličemo. ODP.*

V tej pesmi je skrita ljubezen do Marije (»Mati ljubljena«), njeno posebno mesto pri Bogu med ženami sveta (»si od Boga izvoljena«) in človekovo nenehno iskanje zatočišča pri njej. Marija ve, kako je bilo tiste noči, ko je v revščini, tako rekoč brez strehe nad glavo rodila Jezusa Kristusa, Boga (»ti veš za Betlehem«), ve, kaj se je dogajalo v Nazaretu, kjer so živeli med Jezusovim odraščanjem, o čemer nam Sveto pismo ne poroča (»poznaš ves Nazaret«), ostala je pod križem, ko je Jezus umiral (»si doživela Golgoto«) in videla je Vstalega Kristusa (»pa tudi prazen grob«). Bila je človek, ki je bil najbližje Jezusu. Zato je zdaj priprošnjica ljudi pri Bogu: pozna vse skušnjave, ker je bila sama človek, kakor vsak izmed nas. Zato je vernemu človeku blizu. Z njo so v vseh pesmih povezane besede, kot so toplina, milina, najlepši cvet, lepota, mir, nežnost, svetost, ponižnost, materinska ljubezen. In prav ta materinskost je morda človeku najbližja.

Poleg pesmi, ki so primerne skozi vse leto, pa je nekaj tudi ožje vezanih na določeno obdobje cerkvenega leta:

²⁵ lat. ave = pozdravljen/pozdravljena.

Adventni čas

- Nadangel Gabrijel (Emanuel)

(MNO, str. 515)

*ODPEV: Nadangel Gabrijel se prikaže
Devici sveti in reče ji:
»Rodila sina boš Boga,
Jezus se bo imenoval.«
(Bog je z nami, Emanuel.)*

*Vse sem prejela od Boga,
služila zvesto mu vse dni,*

*volja njegova naj se zgodi,
Gospodova dekla sem.*

*Sin se rodil Devici je,
presveti Bog kot detece,
naše življenje je živel,
smrt človeško pretrpel.*

Za advent je predvsem primeren odpev in prva kitica, saj govori o srečanju Marije in nadangela Gabrijela devet mesecev pred rojstvom Jezusa, ko ji je angel rekel, da bo spočela sina od Svetega Duha, ki naj mu da ime Jezus. In ona je sprejela Gospodovo, božjo voljo, ki jo je postavljala v situacijo, ki v tistih časih ni pomenila nič dobrega.

Druga kitica pa ustreza bolj božičnemu času z napovedjo trpljenja.

Božični čas

- Brezmadežna (Janez Ferlež)

(GSV, str. 20)

*Brezmadežna bila si ponižna,
ko pod srcem si nosila Boga.
A srce je tvoje žarelo,
ko rodila si v jaslih Jezusa.
Tvoje življenje bilo je sveto,
ti si živela za Boga.
Duša tvoja čista je bila,*

Jezusa si rodila brez madeža.

*Brezmadežna, k tebi hrepenim,
Brezmadežna, k tebi si želim.
Saj ti si upanje ljudi, tolažba nam vse
dni, saj tebe ljubimo vsi.*

Postni čas

- Nič ne povejte Materi moji

(VZG, str. 225; MNO, str. 506)

*Nič ne povejte Materi moji,
kako je z menoj;
da so napletli krono iz trnja za mojo glavo,
da so napletli krono iz trnja za mojo glavo.*

- da se zarilo trnje bodeče je v čelo mlado.
- da so obraz mi ves opljuvali, ranili telo.

- *da bom na križu moral umreti, rešiti zemljo.*
- *da me pod križem mrtvega vzela bo v svoje dlani.*
- *da mi s solzami rane izmivala strta bo vsa.*
- *v njeni bolesti jo tolažite vsi dobri ljudje.*

Pesem je vsebinsko vezana na Jezusovo trpljenje, ki ga je doživljala tudi Marija, Jezusova mati, saj je bila ob sinu do konca. Govori v smislu »kar ne veš, ne boli«, čeprav se lirski subjekt (v tem primeru Jezus, Trpeči) zaveda, da mati (Marija) to ve oziroma bo to doživela. Jezus si morda le želi, da ji ne bi bilo treba. Zato je zadnja kitica prošnja vsem nam, vernim ljudem: tolažite jo oziroma tolažite vse tiste, ki trpijo.

Čas med letom

- Tebi posvečam to pesem (Sašo Mugerli)
(MNO, str. 516; GSV, str. 227; PV, str. 332)

*Tebi posvečam to pesem, ki pojem jo
nocoj.*

*Tebi, ki me vauješ, ko senc me oblega
roj.*

Tebi, ki si rodila Gospoda Jezusa.

Tebi pojem to pesem, Brezmadežna.

Tebi, ki si jokala, ko Jezus umiral je.

*Tebi, ki si spoznala, da smrt potrebna
je.*

Ti si prva zapela: Aleluja!

Tebi pojem to pesem, Brezmadežna.

Tebi, ki vidiš otroka, še preden se rodi.

*Tebi, ki tiho se jokaš, ko človek ga
umori.*

*Tebi, ki sprejmeš ga k sebi, del je
tvojega srca.*

Tebi pojem to pesem, Brezmadežna.

*Tebi pojem to pesem, ker vedno si z
menoj.*

*Tebi, ki me poslušáš, ko sam sem pred
teboj.*

*Tebi, ki me po smrti popelješ pred
Boga.*

Tebi pojem to pesem, Marija.

Pesem sem napisala kot primer Marijine pesmi zaradi široke prepletenosti celotnega Marijinega življenja (»si rodila Gospoda Jezusa«, »si jokala, ko Jezus umiral je«, »si spoznala, da smrt potrebna je«, »si prva zapela: Aleluja!«) in življenja posameznika, ki se srečuje sam s sabo (»ko sam sem pred teboj«), ko dvomi in ga je strah (»ko senc me oblega roj«), ko ga bolijo grehi, ki jih dela človeštvo (npr. »človek umori otroka, še preden se rodi«) in hkrati nosi v sebi mir ob spoznanju, da se lahko z molitvijo obrnemo na Marijo in si z njeno pomočjo pri Bogu lahko marsikaj izprosimo (»ker vedno si z menoj«).

8 Ordinarium Missae

Ordinarium Missae so mašni deli, ki so pravzaprav molitve oziroma stalni mašni spevi. Stalni pomeni, da se njihovo besedilo ne spreminja. In če jih med mašo pojemo, morajo biti besedila nespremenjena. Zato teh delov ne nadomeščamo z drugimi pesmi, katerih besedilo je drugačno od posameznega dela iz Ordinarium Missae. Za liturgično rabo so v tem primeru torej primerni le uglasbeni stalni mašni spevi (Gospod, usmili se, Slava, Svet, Jagnje Božje).

8.1 *Kyrie ali Gospod, usmili se*

»Gospod, usmili se! Kristus, usmili se! Gospod, usmili se!«

Kyrie ali Gospod, usmili se je pesemska vrsta, molitev, ki se moli v besednem bogoslužju (po kesanju). Beseda »kyrie« oziroma »kyrios« izhaja iz grščine in pomeni Gospod, torej Bog Jahve. To ime se večkrat pojavlja v Svetem pismu in je klic po usmiljenju in hkrati preprosta veroizpoved. V prvih krščanskih skupnostih so jo molili izmenjaje z diakonom, pri čemer je diakon našteval različne namene oz. prošnje, občestvo pa je odgovarjalo z »Gospod, usmili se!«. To so bile neke vrste litanije in ker so lahko občutno podaljšale mašo, so branje prošenj oziroma namenov izpustili, ohranil pa se je samo odpev oziroma vzklik »Gospod, usmili se!« z neomejenim številom ponavljanj (koptski duhovniki na veliki petek tudi do stokrat).

V šestem stoletju »Gospod, usmili se!« postane samostojen spev, s tem da najprej zapoje duhovščina, nato pa ljudstvo odgovori oziroma ponovi. V 9. stoletju so število ponavljanj omejili na devet, pri čemer so zaradi raznolikosti v spevu »Gospod« trikrat nadomestili s »Kristus«, torej se je v polovici ponavljanj spev glasil »Kristus, usmili se!«. Danes je število vzklikov omejeno na tri (»Gospod, usmili se!«, »Kristus, usmili se!«, »Gospod, usmili se!«), vendar ga smemo zaradi različnih okoliščin ali razlogov večkrat ponoviti ali mu dodati prošne namene. Ker je to prošnja vseh vernikov h Gospodu, naj ima po možnosti svoj delež tako ljudstvo kot pevski zbor.

Tega speva oziroma molitve ne sme nadomestiti nobena druga pesem, ki vsebinsko ni besedilo te molitve. V pesmaricah ritmično-duhovne glasbe se spev »Gospod, usmili se« ne pojavlja pogosto, saj je večinoma besedilo nespremenjeno in so mu dodane le izvorno priložnostne (npr. za razna srečanja mladih in podobno) različne melodije. Vzklik »Gospod, usmili se« je del maše, ki ga molijo vsi verniki in mora biti besedilo nespremenjeno, torej avtentično, brez prirejanja. Lahko je tudi tropiran, kar pomeni, da v osnovi ostanejo trije spevi

(Gospod, usmili se; Kristus, usmili se; Gospod, usmili se), ki jih za pevcem ali zborom ponovi vse občestvo, vmes pa so dodane vrstice, besedilo, ki ima po vsebini značaj kesanja. Kesanje pomeni obžalovanje vsega hudega in slabega, ki smo ga naredili ter zavest, da smo pred Bogom majhni in grešni.

V Splošni ureditvi Rimskega misala beremo: »Po skupnem kesanju je vedno »Gospod, usmili se«, če teh besed ni bilo že pri skupnem kesanju. Ker je to spev, s katerim verniki kličejo h Gospodu in prosijo njegovega usmiljenja, ga navadno izvajajo vsi, tako da ima pri njem svoj delež ljudstvo in pevski zbor ali pevec. Vzklik navadno ponovimo dvakrat, lahko pa tudi večkrat, če to zahteva značaj posameznega jezika, glasbeni razlogi ali okoliščine. Če »Gospod, usmili se« pojemo kot del skupnega kesanja, pred vsakim vzklikom dodamo dodatno besedilo (»tropus«).« (RMu 52)²⁶

Primeri pesmi:

Primer vsebinsko pravilno tropiranega speva »Gospod, usmili se«, ki pa ga ni v nobeni izmed obravnavanih pesmaric, je pa v praksi prisoten po župnijah (tukaj sem naredila izjemo in pesmi nisem vzela iz obravnavanih pesmaric, vendar se mi je zdelo primerno, da ga uvrstim v svojo nalogo):

*Gospod, spet sem tukaj pred Teboj,
sprejmi me, nevreden dar.
Gospod, usmili se (3x).*

*Gospod, večkrat dvomim v vse, kar si,
in bojim se upati.
Kristus, usmili se (3x).*

*Gospod, grešnik sem, pomagaj mi,
rad bi ljubil kakor ti.
Gospod, usmili se (3x).*

Ugotovitve:

V pesmaricah *Vsi zapojmo Gospodu, Med nami je On!* in *Gospod, saj veš ...* ni posebnega sklopa s primernimi pesmi za vzklik »Gospod, usmili se«, v pesmarici *Pesem vesela* pa je sedem pesmi z naslovom *Gospod, usmili se* (str. 123–130) in vse so primerne za bogoslužje, saj imajo celotno in neprirejeno besedilo te molitve oziroma vzklika, le melodije so različne.

²⁶ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

V dejanski rabi za vzklik »Gospod, usmili se« še nisem zasledila kakšne druge, vsebinsko neprimerne različice tega speva ali celo pesmi, ki ne vključuje vzklikov »Gospod, usmili se!«, »Kristus, usmili se!«, pa bi se jih pelo med sveto mašo.

8.2 Gloria ali slava

Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, ki so blage volje. Hvalimo te, slavimo te, molimo te, poveličujemo te, zahvaljujemo se ti zaradi tvoje velike slave. Gospod Bog, nebeški Kralj, Bog Oče Vsemogočni. Gospod, edinorojeni Sin, Jezus Kristus, Gospod Bog, Jagnje Božje, Sin Očetov. Ti odjemiš grehe sveta, usmili se nas. Ti odjemiš grehe sveta, sprejmi našo prošnjo. Ti sediš na desnici očetovi, usmili se nas. Zakaj edino ti si svet, edino ti gospod. Edino ti najvišji, Jezus Kristus, s Svetim Duhom: v slavi Boga Očeta. Amen.

»Slava« sledi spokornemu bogoslužju (delu maše, kjer se verniki za trenutek zamislimo in pri sebi premislimo svoje grehe, nato skupaj glasno zmolimo kesanje ter liturgično pesemsko Kyrie eleison oziroma »Gospod, usmili se«), zato je kot spontan vzklik hvalnice Jezusu Kristusu, ki odjemi grehe sveta in prinaša notranji mir.

»Slava« je stara cerkvena pesem, ki so jo v 4. stoletju na Vzhodu peli kot jutranjo pesem. Uvodne besede tega speva so iz evangelija (Lk 2,14), ko angeli pojejo na betlehemske poljanah, ko so prišli pastirjem oznanit, da se je rodil Odrešenik sveta (»Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem ...«). Sledi hvalospev Očetu, Stvarniku in Kralju vsega z mogočnimi vzkliki (»Hvalimo te. Slavimo te ...«), nato hvalospev Kristusu, ki nam prinaša odrešenje. Njegovo veličastvo je izraženo v treh litanijskih prošnjah (»Ti odjemiš grehe sveta, usmili se nas ... sprejmi našo prošnjo ...«). Konec speva poudari, da gre naša pot k Očetu preko Jezusa Kristusa s Svetim Duhom.

Uporaba te hvalnice pri sveti maši sega prav v začetke krščanskih skupnosti. Sprva se je recitala le na začetku božične maše (kot hvalospev Bogu in oznanilo angelov), nato se je pela ob pontifikalnih mašah (pel je lahko samo papež), nato pa so jo prepevali še ob nedeljah in praznikih. Tudi sedanja liturgična prenova predpisuje, da jo pojemo ali molimo ob nedeljah (razen v adventu in postu), ob praznikih in ob posebnih slovesnejših opravilih (sveto obhajilo, sveta birma ...).

Ker sodi »Slava« k tistim hvalnicam ali spevom, katerih besedila se ne spreminjajo, ni umestno, da bi jo pri mašah nadomeščali s pesmimi drugih vsebin.

V Splošni ureditvi Rimskega misala beremo:

»Slava je prastara in častitljiva hvalnica, s katero Cerkev, zbrana v Svetem Duhu, slavi in prosi Boga Očeta in Jagnje. Besedila te hvalnice ne smemo nadomestiti z drugim. Začne jo mašnik, pevec ali zbor. Poje jo celoten zbor vernikov, ali pa ljudstvo menjaje se s pevskim zborom, ali zbor sam. Če je ne pojemo, jo molimo, skupaj ali izmenjaje v dveh skupinah. Pojemo ali molimo jo ob nedeljah, razen v adventu in postu, in ob slovesnih praznikih in praznikih ter ob posebnih slovesnejših opravilih.« (RMu 53)²⁷

»Slava« je del maše, molitev, ki jo moli vse zbrano občestvo, kar pomeni, da se besedila ne sme spreminjati ali prirejati, molili oziroma peli pa naj bi jo vsi verniki v cerkvi. Nikakor vsebinsko ni primerna pesem, v kateri se enkrat ali nekajkrat pojavi beseda »slava« ali besede iz iste besedne družine (slavljenje, slaviti, slavljen ...). Kar pa se v praksi velikokrat pojavlja. Zato sem se glede na to, da je praksa pogosto v neskladju s pravili, odločila, da predstavim pesmi, ki so po mojem mnenju najbolj primerne. Kriterij sem postavila pri besedilu: če so glavni vsebinski poudarki iz speva Slava tudi v pesmi, ki se jo namesto Slave poje, le da je zaradi melodije morda zamenjan besedni red ali kaj podobnega, potem je taka pesem po mojem mnenju pogojno sprejemljiva za petje med mašo.

Primeri pesmi:

- Slavi Boga (H. Tomeck) – neprimerna

ODPEV: Slavi Boga, slavi Boga, slavi Boga, moja duša, slavi Boga.

Nikdar srce ne bo pozabilo, kar ti je storil Gospod. ODP.

Ker on odpušča vse tvoje grehe in te ozdravlja ran. ODP.

Smrti rešuje tvoje življenje in te z usmiljenjem venča. ODP.

Kakor nebo visoko nad zemljo je milost njegova nad tabo. ODP.

Slavi Boga, zahvali se Bogu, hvali Boga, moja duša. ODP.

Pesem ni primerna za petje »Slave«, saj je njeno besedilo preveč okrnjeno in prirejeno. Pesem pa je primerna za kakšen drug del maše, npr. vstopni spev, saj ima odpev in besedilo, vzeto iz Svetega pisma in vernika opominja, naj slavi Boga zaradi njegove ljubezni, milosti in odrešenja.

²⁷ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

Zelo pogosto se pri mladinskih mašah za slavo neprimerno pojejo tudi naslednje pesmi (podobno kot pesem Slavi Boga):

- Slavim Boga – Alabare (VZG, str. 299; MNO, str. 979)
- Slava ti, o Bog, Oče naš (GSV, str. 206)
- Slavi Boga (MNO, str. 217; GSV, str. 207; PV, str. 309)
- Slavi ga (MNO, str. 711, GSV, str. 207; PV, str. 311)
- Slavimo tvoje ime (MNO, str. 980, PV, str. 312)
- Gloria (VZG, str. 67; MNO, str. 205; GSV, str. 45)
- in druge

- Slava ti (Slave/G. Cole, Emanuel) – primerna
(MNO, str. 977)

ODPEV: Slava ti, slava ti in mir na zemlji ljudem! (2x)

*Slavimo te in poveličujemo, hvalimo tvoje ime.
Častimo te, se ti zahvaljujemo, le tebi slava naj gre! ODP.*

*Gospod Bog Oče, ti nebeški kralj, Bog vsemogočni vladar.
Gospod, Jezus Kristus, edinorojeni Sin, večnega Očeta si sin! ODP.*

*Edino Ti odjemiš grehe sveta, ti usmili se nas.
Le ti sediš na desnici Očetovi, ti usmili se nas! ODP.*

*Zakaj edino ti si sveti, edino ti si Gospod.
Ti, Jezus Kristus, v slavi Očetovi, s Svetim Duhom. Amen! ODP.*

Pesem Slava ti (MNO, str. 977) je za bogoslužje, kjer poje zbor, med ritmično-duhovnimi pesmi v pregledanih štirih pesmaricah po mojem mnenju še najbolj primerna, saj je besedilo skoraj dobesedna molitev »Slave«, besede so v pesmi obrnjene zgolj zaradi melodije. Pri tej pesmi je zato vprašanje samo, koliko vernikov (ki so tedaj pri maši) to pesem pozna. Če je domača vsem in jo znajo zapeti vsi, potem jo lahko vključimo v liturgijo. Če pa jo zna samo pevski zbor, ne zadovoljimo drugemu osrednjemu pogoju za nespremenljive glasbene dele maše, in sicer temu, da naj bi te besede speva izgovarjali vsi.

To prav tako velja za vse speve iz Ordinarium Missae. Kot je na splošno nastajanje novih pesmi dobrodošlo, je dobrodošlo tudi iskanje novih melodij za molitvene dele svete maše iz mašnega ordinarija. In prav je, da se verniki učijo tudi teh novih napevov na njim

znane molitvene dele maše. Zato menim, da je petje pesmi (kot je Slava ti) primerna za liturgijo in da se jo bodo verniki v cerkvi sčasoma precej hitro naučili in jo peli zraven. V takem primeru je morda dobro, da je besedilo napisano na plakatu oziroma s projektorjem projicirano na velikem platnu (ki je zdaj že v večini cerkva), da imajo vsi možnost videti besedilo in peti zraven.

Pri mašnih delih je treba poudariti še to, da bodo vedno ljudje, ki bodo stalne mašne dele molili, kadar pa se jih bo pelo, pa bodo iz različnih razlogov (mislijo, da nimajo posluha, slab glas, sram, da bi jih kdo slišal peti in podobo) molčali.

Petje »Slave« med sveto mašo (predvsem kjer zbor poje ritmično-duhovne pesmi) je po mojih izkušnjah in mojem mnenju precej problematično, saj zbor velikokrat poje pesem, ki za »Slavo« ni primerna. Res pa je, da je zelo malo (ali jih skoraj ni) pesmi, kjer bi bilo nespremenjeno besedilo »Slave« uglasbeno, zato je morda bolje, če se v takem primeru »Slava« glasno govori.

8.3 Credo ali vera

Verujem v enega Boga, Očeta Vsemogočnega, Stvarnika nebes in zemlje, vseh vidnih in nevidnih stvari. In v enega Gospoda Jezusa Kristusa, edinorojenega Sina Božjega; ki je iz Očeta rojen pred vsemi veky in je Bog od Boga, luč od luči, pravi Bog od pravega Boga; rojen, ne ustvarjen, enega bistva z Očetom, in je po njem vse ustvarjeno; ki je zaradi nas ljudi in zaradi našega zveličanja je prišel iz nebes. In se je utelesil po Svetem Duhu iz Marije Device in postal človek. Bil je tudi križan za nas, pod Poncijem Pilatom je trpel in bil v grob položen. In tretji dan je od mrtvih vstal, po pričevanju pisma. In je šel v nebesa, sedi na desnici Očetovi. In bo spet prišel v slavi, soditi žive in mrtve; in njegovemu kraljestvu ne bo konca. In v Svetega Duha, Gospoda, ki oživlja; ki izhaja iz Očeta in Sina; ki ga z Očetom in Sinom molimo in slavimo; ki je govoril po prerokih. In v eno, sveto, katoliško in apostolsko cerkev. Priznavam en krst v odpuščanje grehov. In pričakujem vstajenje mrtvih in življenje v prihodnjem veku. Amen.

Vernikova oziroma kristjanova veroizpoved mora biti pri maši zapeta ali skupno recitirana. Saj je v mašnem obredu zato, da vernik vsakokrat znova pritrди in odgovori Božji besedi (berila, evangelij, pridiga) in da glasno pred vsemi potrdi svoje prepričanje in vero. (prim. RMu 67)

Veroizpoved je imela prvotno mesto v krstni liturgiji, kjer je naravno, da je kandidat za krst naprej izpovedal vero v Troedinega Boga. Ker ima veroizpoved mesto po pridigi, so morali v prvih stoletjih katehumeni (kandidati za krst) po veroizpovedi zapustiti cerkev in tedaj se je začela 'maša vernikov'. Na začetku je bila to preprosta izpoved krščanske nauka v preprostem napevu.

V evharistično bogoslužje rimskega obreda jo je uvedel papež Benedikt VIII. leta 1014. Predpisana je za nedelje in praznike, lahko pa jo pojemo ali molimo tudi ob posebnih slovesnejših opravilih.

V Splošni ureditvi Rimskega misala je rečeno, da:

»Vero morajo peti ali govoriti mašnik in ljudstvo ob nedeljah in slovesnih praznikih, lahko pa jo tudi ob posebnih slovesnejših opravilih. Če je vera peta, jo začne mašnik ali, če je primerno, pevec ali pevski zbor, pojejo jo vsi hkrati ali menjaje ljudstvo s pevskim zborom. Če je ne pojejo, jo izpovejo vsi hkrati ali v dveh zborih, ki si odgovarjajo.« (RMu 68) Poleg tega se zahteva, da med veroizpovedjo vsi stojijo, pri besedah »In se je utelesil ...« se vsi globoko priklonijo; pokleknejo pa na praznik Gospodovega oznanjenja in rojstva.« (RMu 137)²⁸

Izpoved vere sodi med t. i. *Ordinarium Missae*, kar pomeni, da se njeno besedilo ne sme spreminjati ali prirejati in ga moli vsak vernik v cerkvi, skupaj z duhovnikom.

Med ritmično-duhovnimi pesmimi, ki sem jih pregledala v obravnavanih pesmaricah, nisem zasledila nobene uglasbene vere, pa tudi v praksi je vera malokrat peta (le ob kakšnih velikih in posebnih praznikih).

8.4 Sanctus ali svet

Svet, svet, svet si ti, Gospod, Bog vsega stvarstva. Polna so nebesa in zemlja tvoje slave. Hozana na višavah. Blagoslovljen, ki prihaja v imenu Gospodovem. Hozana na višavah.

Sanctus ali »Svet« je zmagoslavna pesem angelov, ki tvori celoto z mašnim hvalospevom. Molijo in prepevajo ga mašnik in verniki skupaj, kakor nas nagovarjajo že same uvodne besede v spev: »In ti nenehno pojemo ...«. »Svet« je slovesen vzklík že iz Stare zaveze, ponovljen trikrat pa pomeni najvišjo svetost Božjega veličastva. Nato so tem besedam, ki slavijo Boga Očeta v nebesih, dodali še vzklík »Hozana!« in »Blagoslovljen, ki

²⁸ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

prihaja v Gospodovem imenu«, ki je zadonel Jezusu, ko je na cvetno nedeljo prijezdil na osličku v Jeruzalem. Tako v »Svetu« doni slava Bogu in Sinu, kakor beremo v knjigi Razodetja: »Sedečemu na prestolu in Jagnjetu hvala in čast in slava in oblast na vekov veke!« (Raz 5, 13).

V Splošni ureditvi Rimskega misala pa je rečeno, da se »s tem vzklikanjem celotno občestvo združi z nebeškimi močmi, ko poje Svet. To vzklikanje, ki je del evharistične molitve, opravijo vsi ljudje skupaj z mašnikom.« (RMu 79b)²⁹

»Svet« torej sodi med obvezne in s tem nespremenljive dele liturgije (Ordinarium missae). V praksi pa se pogosto spev Svet nadomešča z drugimi pesmimi, ki v ta del maše ne sodijo. V pesmaricah ritmično-duhovne glasbe obstaja kar nekaj pesmi, ki jih zborovodje pogosto uporabljajo za petje tega speva, vendar vse niso primerne. Zato sem po kriterijih, ki se tudi tu nanašajo na vsebinske poudarke Sveta, izbrala eno pesem, s katero lahko nadomestimo spev Svet.

Primeri pesmi:

- Svet (»Pesem tisočerih zvonov«) – primerna

(MNO, str. 1049; GSV, str. 221; PV, str. 320)

*Svet, svet si ti, Gospod, Bog vsega stvarstva!
Polna so nebesa in zemlja tvoje slave,
Hozana, hozana, hozana na višavah.
Blagoslovljen, ki prihaja v imenu Gospodovem, hozana na višavah.
Hozana, hozana, hozana na višavah.
Hozana, hozana, hozana na višavah.*

Pesem je primerna za petje pri sveti maši, saj je njeno besedilo vsebinsko popolna molitev oziroma vzklik »Svet« (Sanctus).

- Svet si ti – neprimerna

(PV, str. 322)

*Svet si ti, dobri Bog.
Vsa zemlja poje tebi v čast.
Vse stvarstvo hvali te, Gospod,*

²⁹ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

*z njim pojemo ti mi, o Bog!
Velik, svet si, ti, naš dobri Bog.
»Svet si, svet si,« pojemo ti vsi.*

Pesem ni primerna za petje »Sveta« (Sanctusa), ker je njeno besedilo preveč prirejeno (pesem ne vsebuje dobesedno enakih besednih zvez kot spev Svet) in ne zajema vseh vsebinskih poudarkov molitve Sanctus, lahko pa se uporablja pri maši z otroki.

Prav tako so vsebinsko pomanjkljive ali neprimerne za namen petja pri maši namesto molitve oziroma speva »Svet«:

- Svet si, svet si (PV, str. 323) – neprimerna
- Hozana (GSV, str. 52) – neprimerna
- Poklonim se (GSV, str. 86) – neprimerna

V pesmaricah ritmično-duhovnih pesmi ni veliko pesmi, ki bi imele uglasbeno molitev Sanctusa. Ta molitev oziroma spev se še vedno večinoma moli. Vendar vseeno obstaja nekaj pesmi, ki izpostavijo le nekaj vzklikov (večinoma »Svet si!« in »Hozana!«), vsebino ostale molitve pa zanemarijo (npr. Svet si, Svet si, Hozana ter Poklonim se).

8.5 Agnus Dei ali Jagnje Božje

»Jagnje Božje, ki odjemplješ grehe sveta, usmili se nas!«

»Jagnje Božje, ki odjemplješ grehe sveta, usmili se nas!«

»Jagnje Božje, ki odjemplješ grehe sveta, podari nam mir!«

»Jagnje Božje« je molitev oziroma spev, ki ga verniki skupaj z mašnikom govorijo ali pojejo, medtem ko mašnik prelomi hostijo in jo (zlomljeno) pokaže vernikom. Prvotno ime tega speva je confractorium, kar pomeni lomljenje kruha. To ime nam torej priča o izvoru speva Jagnje Božje. V prvih stoletjih so namreč k vsaki daritvi prinesli na oltar cele hlebe kruha, ki so ga pred obhajilom razdelili na manjše koščke. Ker je to lomljenje kruha trajalo kar nekaj časa, so verniki med tem vzklikali oziroma peli molitev, ki so jo poznali že iz litanij, so pa to tudi besede Janeza Krstnika: »Glejte, to je Jagnje Božje, ki odjemplješ grehe sveta!« (Jn 1, 29). Vzklik so ponavljali toliko časa, da je bilo lomljenje kruha končano. Kasneje so uvedli za ljudstvo že razlomljen kruh (hostije), tako da so se zaradi krajšega časa lomljenja skrajšali

tudi vzkliki, in sicer na tri ponavljanja, pri čemer zadnji vzklik ni prošnja po usmiljenju, ampak prošnja za mir.

V Splošni ureditvi Rimskega misala beremo: »Mašnik razlomi evharisični kruh. Kretnja lomljenja kruha, ki jo je izvršil Kristus pri zadnji večerji, je v apostolskem času dala ime celotnemu evharističnemu opravilu. Pomeni, da mi, ki nas je mnogo, postanemo eno telo, z deležnostjo pri enem kruhu življenja, ki je za rešenje sveta umrli in vstali Kristus (1 Kor 10, 17). Lomljenje začnemo, ko je opravljen obred miru in sprave in ga izvršimo z dolžno spoštljivostjo, ne da bi ga na nepotreben način podaljševali in ne da bi ga prekomerno poudarjali. Ta obred opravita samo mašnik in diakon.

Ko mašnik lomi kruh, in spusti del hostije v kelih, navadno poje »Jagnje Božje« pevski zbor ali pevec, ljudstvo pa odgovarja ali ga vsaj glasno molimo. Vzklik »Jagnje Božje« spremlja lomljenje kruha, zato ga lahko ponovimo tolikokrat, kolikor je potrebno za spremljavo obreda. Zadnjikrat sklenemo z besedami: »Podari nam mir!« (RMu 83)

Speva »Jagnje Božje« ni dovoljeno nadomestiti z drugimi pesmimi. (prim. RMu 366)³⁰

V pesmarici *Pesem vesela* je šest pesmi z naslovom Jagnje Božje (str. 155–160). Besedilo vseh teh vzklikov je neprirejeno in popolno, različne so le melodije, zato so primerni za petje pri sveti maši. V ostalih treh pregledanih pesmaricah samostojnih spevov »Jagnje božje« ne najdemo.

Pesmi z vsebino o miru

Neposredno pred duhovnikovem lomljenju kruha (hostije) in vzklikom oziroma spevom »Jagnje božje« je t. i. pozdrav miru. Po izročilu rimskega obreda ta pozdrav nima značaja sprave ne odpuščanja grehov, marveč ima namen izraziti mir, občestvo in ljubezen, preden prejmemo sveto evharistijo. Med izražanjem miru ni posebnega petja, ampak naj se brez odlašanja nadaljuje z molitvijo Jagnje Božje. (prim. Navodila o zakramentu odrešenja, Ljubljana 2004, št. 71–72) Iz tega sledi, da kljub temu, da imamo mnogo pesmi, ki govorijo o miru, niso dovoljene za petje pri pozdravu miru, ampak le kot sklepna pesem (ob koncu maše), ki poudari pravkar izrečeno duhovnikovo ali diakonovo željo in vzklik »Pojdite v miru!« Takšne primerne pesmi so:

- Njemu mir (MNO, str. 608; GSV, str. 143)

³⁰ prim. Slavko Krajnc, *Osnove gregorijanskega petja: Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja*, Ptuj, 1996.

- Mir vam dajem in zapuščam (VZG, str. 185; MNO, str.944; GSV, str. 111; PV, str. 266)
- Rad bi svet naučil pesem (GSV, str. 192)
- Ta pesem govori o miru (MNO, str. 1051; GSV, str. 224)
- Svet mora biti lepši (VZG, str. 317; MNO, str. 985)
- Tolikokrat poslušamo (VZG, str. 348; MNO, str. 995)
- Mir tvoj imam (GSV, str. 111)

9 Ugotovitve

Poleg ugotovitev o primernosti oz. neprimernosti vsebin določenih ritmično-duhovnih pesmi za potrebe svete maše, ki sem jih navedla v jedru svoje diplomske naloge, pa bi rada izpostavila še nekaj osebnih ugotovitev, ki so se mi porodile, ko sem prebirala razne ritmično-duhovne pesmi.

1. Ritmično-duhovne pesmi so polne spraševanja, dvomov in v bistvu dokazovanja, da Bog je; ne ukvarjajo se toliko z dejstvi vere (kot starejše pesmi, ljudsko petje), ampak so bolj dokazovanje obstoja Boga .

Zanimivo je, da se veliko ritmično-duhovnih pesmi sprašuje: »si videl zvezdice?«, »si čutil mir noči?« (Si videl zvezdice: GSV, str. 204), »zakaj si, detece nebeško, prišlo na kruti, trdi svet?« (Božična skrivnost: PV, str. 55). Kot da te stvari ne bi bile več tako samoumevne, kot se zdi, da so včasih bile. Teh vprašanj je veliko več kot v t. i. ljudskem petju , ki jih prepevajo verniki in zbori že vrsto let³¹. Menim, da ta vprašanja niso samo pesniške figure, temveč da odsevajo tudi sodobni čas, ko človeku vera ni nekaj samoumevnega, ampak se veliko sprašuje, išče in na nek način za razliko od naših prednikov dvomi v vse, tudi v vero (npr. Ne vem, Gospod: MNO, str. 328; GSV, str. 135). Navajam še dva primera spraševanja lirskega subjekta:

- »Zakaj se človeštvo ne umiri, zakaj v ljubezni ne zaživi? Zakaj zadaja si novih grozot, kje naj najdem odgovor, Gospod?« (Prijazen svet: GSV, str. 186)

³¹Kakršne so npr. v pesmarici Slavimo Gospoda (Slavimo Gospoda. Ur. Smolik, Marijan in Škulj, Edo. Celje: Mohorjeva družba, 1988.).

- *»Sprašujem se, kje si zdaj, moj Bog?, Kje si moje veselje, moč?«* (Suša: MNO, str. 1047; GSV, str. 221)
2. Pesmi vsebujejo veliko vsebin v smislu pomagati drugim ljudem, da spoznajo Boga, oznanjati Ga in njegovo veselje.
- *»Veseli se z menoj, moj brat, veseli se z menoj, dal ti bom nekaj lepega, Boga, ki rad te ima!«* (Veseli se: GSV, str. 256)
3. Iz vsebin je velikokrat čutiti nemir ob človekovem iskanju sebe, svoje poti in nenazadnje ob iskanju Boga.
- *»V mojem srcu je nemir, luči iščem, hladen vir. Nekoga, ki napojil bi srce: Jezus, prosim, blagoslovi me.«* (Vik in krik: GSV, str. 261)
4. Ritmično-duhovnih pesmi je veliko in vsak dan nastajajo nove. Posamezniki, uveljavljene in priložnostne skupine ustvarjajo nove in nove pesmi. Zato je razumljivo in človeško, da so nekatere boljše, nekatere morda ne tako posrečene. V pesmaricah je tudi veliko slovničnih oziroma pravopisnih napak (npr. vejice) in nedoslednosti pri pisanju z veliko in malo začetnico, predvsem pri poimenovanju za Boga. Zgodi se tudi (z vidika vsebine), da so nekatere pomensko prazne, nekatere pa so pomanjkljive že zgolj z jezikoslovnega vidika, npr. z vidika skladnje, npr. 1) nepravilna raba svojilnega zaimka (npr. *»Ti daješ ljubezen in mir vsem svetim v tvoji deželi«* – Saj ti si moj Bog: VZG, str. 300; MNO, str. 216; PV, str. 301); 2) skladijsko in pomensko pomanjkljive povedi (*»Hodil po cesti blatni sem sam, o Bog, zakaj ne poznam? Obrazi so sivi in hoja pohlevna, jaz jih ne prepoznam.«* – Blatna cesta: MNO, str. 901); 3) nepravilna raba rodilnika ob zanikanem glagolu (*»Zdaj pa se zamislimo, koliko mi dajemo za sestradane ljudi, ki nimajo niti dva novčiča.«* – K tempeljski zakladnici (Dva novčiča): VZG, str. 176; MNO, str. 941(popravljen); GSV, str. 100, PV, str. 94).

10 Sklep

Veliko in vedno več je torej t. i. ritmično-duhovnih pesmi, ki vsebinsko prinašajo mnogo pogledov na krščansko vero, človekovo notranjo rast in na splošno o človekovem življenju. Ritmično-duhovne pesmi so tudi vedno bolj prisotne pri bogoslužjih oziroma svetih mašah, kamor pa vsebinsko vse pesmi ne sodijo. Maša je namreč spomin na Jezusovo darovanje in je za kristjana praktično ena velika molitev, ko se vsaj enkrat na teden za eno uro umiri in poglobi vase ter pripravi na osebno srečanje z Bogom, Jezusom Kristusom, še posebej pri obhajilu. In za tako priložnost niso vse pesmi najbolj primerne.

S svojo diplomsko nalogo sem zato poskušala izpostaviti, na kaj je treba biti pozoren, ko delaš izbor pesmi, ki jih bo zbor ali ljudstvo pelo med mašo. Ker prihajajo z novimi generacijami nove zahteve glede pesmi med mašo, je prav, da se temu prisluhne. Ker pa je pesem v službi bogoslužja in ne bogoslužje zaradi pesmi, je pomembno, da se pesem vsebinsko sklada s trenutkom liturgičnega obhajanja. Zato je prav, da je izbor pesmi predvsem tehtna izbira zborovodje v sodelovanju z mašnikom, da bo pesem med mašo služila svojemu namenu: slavljenju Boga.

V diplomski nalogi sem zato podrobneje pregledala glasbene sestavine svete maše in pri vsaki izpostavila nekaj vsebinskih točk, ki jih posamezna glasbena sestavina zahteva. To so vsebinske postavke, ki naj jih zborovodja pri izboru pesmi za sveto mašo upošteva. Gotovo niso napisane vse, je pa nakazano, v katero smer naj zborovodja razmišlja.

Rada bi pa poudarila še, da so pesmi, ki vsebinsko za sveto mašo niso primerne, povsem primerne za razna srečanja, skupne molitve, tabore, romanja ... Kjer se združujejo mladi in mladi po srcu. Ker je večina pesmi vsebinsko bogatih, polne so vprašanj sodobnega človeka, njegovih iskanj, dvomov v svetu racionalizma in večne mladosti in lepote. In ritmično-duhovne pesmi govorijo, da je tudi v tem svetu še Bog.

Želim si, da bi bila moja diplomatska naloga komu v pomoč in da bi tudi s pesmijo na primeren način slavili in hvalili Boga.

11 Slovarček

AMBON: prostor oziroma pult levo ali/in desno od oltarja, ki je namenjen branju beril, evangeliju, pridigi, prošnjam (prostor za besedno bogoslužje).

BINKOŠTI: petdeseti dan po veliki noči. Binkošti ali prihod Svetega Duha je praznik spomina na dan, ko je Jezus po svojem vstajenju učencem poslal Svetega Duha in njegovih sedem darov (dar modrosti, dar umnosti, dar vednosti, dar strahu božjega, dar moči, dar pobožnosti, dar svéta) ter jih poslal po svetu oznanjat krščansko vero.

BOŽJA BESEDA: so odlomki iz Svetega pisma (eno oziroma dve berili ter evangelij).

CIBORIJ: posoda, ki jo v Rimskokatoliški in v nekaterih drugih Cerkvah uporabljajo za shranjevanje posvečenih hostij. Beseda ciborij izvira iz latinske besede *cibum* = hrana, obrok. Ciborij je podobne oblike kot kelih, le da ima kovinski pokrov. Na pokrovu je pogosto majhen križ. Poleg tega je ciborij včasih pokrit s prtičem.

DAROVANJE: del maše, ko ministranti/diakoni mašniku prinesejo darova – kruh (hostije) in vino, ki ju mašnik sprejme in položi na oltar, kjer ju bo med evharistično molitvijo posvetil v Jezusovo telo in kri.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL (Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor): je bil koncil (sestane) Rimskokatoliške cerkve. Koncil je leta 1962 sklical papež Janez XXIII., ki pa je umrl pred koncem koncila. V nadaljevanju je koncil vodil papež Pavel VI. Koncil se je zaključil leta 1965. Papež Janez XXIII. je sklical Drugi vatikanski koncil manj kot sto let po predhodnem Prvem vatikanskem koncilu, kar se je mnogim zdelo prezgodaj in nepotrebno. Vendar pa je Janeza XXIII. vodila močna želja, da bi temeljito moderniziral Cerkev. Koncil se je začel 11. oktobra 1962 kljub nasprotovanju tradicionalistov, ki so trdili, da nov koncil sploh ni potreben. Veliko udeležencev pa se je strinjalo z Janezom XXIII., da mora Cerkev razumeti *znamjenja časov* in začeti s prenovo. Po smrti Janeza XXIII. so nekateri tradicionalisti mislili, da bodo lahko delo koncila ustavili, vendar pa je novoizvoljeni papež Pavel VI. nadaljeval z usmeritvijo svojega predhodnika in že takoj izjavil, da je treba »odpreti okna in Cerkev temeljito prezračiti«. Številni verniki ocenjujejo Drugi vatikanski koncil kot prelomni dogodek v zgodovini Rimskokatoliške cerkve in krščanstva nasplo. Koncil je med drugim temeljito prenovil potek liturgije, uvedel bogoslužje v domačem jeziku in ukinil prevlado latinščine.

EVHARISTIJA: tudi obhajilo ali sveta večerja ali najsvetejši oltarni zakrament je eden najpomembnejših krščanskih zakramentov. Ta zakrament poznajo vse večje krščanske cerkve:

Rimskokatoliška cerkev, katoliške cerkve vzhodnega obreda, pravoslavne cerkve in skoraj vse protestantske cerkve. Beseda *evharistija* izhaja iz grščine: εὐχαριστία [evharistia] in pomeni *zahvala*. Beseda *evharistija* (pa tudi beseda *obhajilo*) lahko pomeni sam zakrament, lahko pa tudi kruh (hostijo) in vino, ki ju verniki prejemajo pri tem zakramentu.

HOSTIJA: sveto obhajilo, sveta hostija, sveto rešnje telo ali najsvetejši zakrament oziroma najsvetejše je tanek okrogel kruh iz nekvašenega testa. V številnih krščanskih cerkvah se jih uporablja namesto pravega kvašenega kruha pri zakramentu svete evharistije. Hostije so iz posebne oblike nekvašenega kruha, ki ga jedo Judje za pasho (judovsko Veliko noč). Latinska beseda *hostia* pomeni *žrtev* ali *bogovom žrtvovana žival*. V krščanstvu je evharistična daritev (simbolično darovanje hostije) nadomestila poprejšnje pogansko žrtvovanje živali.

IMENA ZA BOGA: Bog, Oče, Stvarnik, On, Ljubezen, Odrešenik, Gospod ...

IMENA ZA JEZUSA KRISTUSA: Odrešenik, Odrešitelj, Rešitelj, (Božji) Sin ...

KATEHUMEN: človek, ki sprejme krščansko vero in kot odrasel prejme zakramente (sveto spoved, sveto obhajilo, sveto birmo).

KELIH: posoda z dolgim pecljem, namenjena za pitje. V krščanstvu je kelih posoda za vino, ki pri evharistični daritvi pomeni navzočnost Kristusove krvi.

KNJIGA BERIL ali LEKCIONAR: je bogoslužna knjiga, kjer so zbrana berila, psalmi in evangeliji za posamezno cerkveno leto (A, B ali C).

LITURGIJA ali SVETA MAŠA: bogoslužni obred Rimskokatoliške cerkve. Bistven sestavni del maše je zakrament svete evharistije. Namen svete maše je graditi in utrjevati povezanost med Bogom in ljudmi in sicer preko poslušanja beril iz Svetega pisma in evharistične daritve. V prvem delu (besedno bogoslužje) svete maše kristjani zlasti iščejo odgovore na temeljna bivanjska vprašanja in smernice za konkretno vsakdanje življenje po Svetem pismu ter Bogu izrekajo svoje prošnje. V drugem, tako imenovanem evharističnem delu, ima osrednje mesto darovanje. Danes je to darovanje simbolično. Sveta hostija, ki je kruh, delo človeških rok, se prinese za namen darovanja. Pri evharistični molitvi ga Sveti Duh spremeni v Jezusovo telo. To je največji simbol darovanja, saj se je v ljubezni do človeka in človeštva daroval na križu,

da bi nas odrešil suženjstva greha. Pri sveti maši verniki prav tako darujejo denar, materialna sredstva, ki so se jim odrekli za Cerkev in uboge, ki jim teh sredstev primanjkuje. Kot daritve pa se na oltar "polagajo" tudi molitve, to so prošnje in zahvale, skrbi in trpljenje vsakega posameznika, vse kar se človeku lepega in hudega zgodi, da bi se Bogu zahvalil za največji dar, ki ga ima, življenje, ter ga prosil za lajšanje trpljenja ali za stanovitnost v trpljenju.

MISAL: knjiga, iz katere se bere sveta maša.

OBČESTVO: verniki, ljudstvo, ki se zbere pri sveti maši v cerkvi.

OBHAJILO ali OBHAJANJE VERNIKOV: del maše, ko gredo verniki k oltarju in prejmejo Kristusa pod podobo kruha (hostijo).

ORATORIJ: večdnevno druženje otrok po župnijah, kjer pod vodstvom t. i. animatorjev spoznavajo Boga, stvarstvo, sebe in drug drugega skozi igro, pesem, smeh, druženje, ustvarjanje ... Oratorij poteka ponavadi v času šolskih počitnic.

(več na: <http://www.oratorij.net/>)

POKORA: molitve ali konkretna dejanja, ki jih vernik po spovedi izvrši in se s tem zadosti za svoje grehe.

PREZBITERIJ: osrednji (običajno nekoliko dvignjen) prostor v cerkvi, kjer duhovnik opravlja bogoslužje. Beseda prezbiterij izvira iz grške besede $\pi\rho\epsilon\sigma\beta\acute{\upsilon}\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma$ [presbyteros], ki pomeni *duhovnik* (originalno *starejši*, *starešina*). V prezbiteriju je po navadi glavni oltar in tabernakelj. Drugi vatikanski koncil je določil, da mora biti v prezbiteriju tudi ambon (pult za branje Božje besede) in oltarna miza, pri kateri duhovnik daruje sveto daritev tako, da je obrnjen proti poslušalcem. Koncil je določil tudi, da je treba odstraniti ograjo, ki je prej ločevala prezbiterij od prostora za laike. V prezbiteriju je običajno tudi velikonočna sveča. V stolnih cerkvah stoji v prezbiteriju tudi škofovski stol ali katedra. Prezbitarij ponekod imenujejo tudi *kor* (ker je namenjen zboru duhovnikov), bolj običajno pa beseda *kor* pomeni prostor za pevce.

RIMSKOKATOLIŠKA CERKEV (tudi Rimskokatoliška Cerkev, Rimokatoliška Cerkev, Katoliška cerkev, Rimskokatoliška cerkev, Rimokatoliška cerkev in tudi samo Cerkev; kratica RKC): je krščanska cerkev v polnem občestvu z rimskim škofom, trenutno papežem Benediktom XVI. Njene korenine izvirajo iz prvotnega krščanskega občestva, ki ga je ustanovil Jezus Kristus in so ga razširili apostoli, posebno sveti Peter

SPEV: literarna pesemska vrsta oziroma poimenovanje za glasbene sestavine svete maše (darovanjski spev, obhajilni spev, spevi med berili ...), kjer se danes poje pesmi s primerno vsebino, ki so v tem primeru realizacije teh spevov.

TABERNAKELJ (latinsko *tabernaculum* - koš, šotor): v katoliški cerkvi oznaka za prostor, kjer se hrani ciborij s posvečenimi hostijami, to je Najsvetejše. Gre za male umetniško oblikovane omare z masivnimi stenami in vrati, ki se lahko zapirajo oziroma zaklenejo.

TROEDINI BOG (Sveta Trojica): Bog je en sam, v njem pa so tri osebe: Oče, Sin in Sveti Duh.

ZAKRISTIJA: prostor tik ob cerkvi ali v cerkvi, ločen od osrednjega dela, ponavadi pa poleg prezbiterija. Tam se mašnik z ministranti obleče in pripravi na sveto mašo, tam so spravljene knjige, sveče, mašna oblačila in podobne stvari, ki se jih potrebuje med sveto mašo.

Pri pisanju razlag sem si pomagala z naslednjimi viri:

- *Biblični leksikon*
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*
- splet: <http://www.wikipedia.org/>

11.1 Razlaga kratic

- GSV – pesmarica Gospod, saj veš ...
- MNO – pesmarica Med nami je On!
- PV – pesmarica Pesem vesela
- VZG – pesmarica Vsi zapojmo Gospodu

12 Viri in literatura

- Grabnar-Haidar, Anton, Krašovec, Jože in sodelavci: *Biblični leksikon*. Celje: Mohorjeva založba, 1984.
- *Didache: Nauk dvanajsterih apostolov*. Ljubljana: Beseda evangelija, 1973.
- *Katekizem katoliške Cerkve*. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca, 1993.
- Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov: *Navodilo o zakramentu odrešenja* (Cerkveni dokumenti 108). Ljubljana: Družina, 2004.
- Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov: *Splošna ureditev Rimskega misala* (Cerkveni dokument 94). Ljubljana: Družina, 2002.
- Kongregacija za bogoslužje in zakramente: *Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje* (Cerkveni dokument 102). Ljubljana: Družina, 2003.
- *Konstitucija o svetem bogoslužju*. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat, 1967.
- Krajnc, Slavko: *Osnove gregorijanskega petja*. Duhovna in glasbena predstavitev koralnega petja. Ptuj, 1996.
- Kreslin, Vlado: *Cesta*. Ljubljana: Založba Kreslin, 2007.
- *Rimski misal: kakor ga je naročil prenoviti drugi vatikanski cerkveni zbor in ga je razglasil papež Pavel VI*. Ljubljana: Slovenska škofovska liturgična komisija, 1992.
- Oražem, France: *To delajte v moj spomin: bogoslužno-duhovna razlaga maše*. Ljubljana: Družina, 1995.

- Smolik, Marijan: *Liturgika: pregled krščanskega bogoslužja*. Celje: Mohorjeva družba, 1995.
- Snoj, Jurij: *Gregorijanski koral: glasboslovni prikaz*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 1999.
- *Sveto pismo Stare in Nove zaveze: Slovenski standardni prevod*, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 1997.
- Škulj, Edo: *Cerkveni ljudski napevi. 4, Teološko sporočilo besedil*. Ljubljana: Družina, 2007.
- Ušeničnik, Franc: *Katoliška liturgika*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1933.

12.1 Pesmarice

- *Gospod, saj veš ...: Mladinska (verska) pesmarica*. Ur. Furman, Špela in Šušteršič, Miha. Koper: Ognjišče, 2001.
- *Med nami je On!: Mladinska (verska) pesmarica*. Dopolnjena izdaja. Ur. Papa, Janez in Strehovec, Tadej. Ljubljana: Brat Frančišek, 2001.
- *On živi!: Mladinska bogoslužna pesmarica*. Ur. Blaznik, Špela idr. Ljubljana: Družina: Skupnost Emanuel, 2005.
- *Pesem vesela: Krščanske duhovne pesmi*. Ur. Podstenšek, Matej. Maribor: Slomškova založba, 2008.
- *Vsi zapojmo Gospodu: Mladinska verska pesmarica*. Ur. Bešter, Stane idr. Ljubljana: Kapucinski provincialat, 1992.